24-мĕш çул тухать. Хакĕ 15 пус.

Пĕтĕм тĕнчери пролетарисем, пĕрлешĕр!

1941
СЕНТЯБРЬ
30
ЫТЛАРИКУН
230 (5945) №

Чăваш Коммуни

ВКП(б) ОБКОМĔПЕ
ШУПАШКАР ХУЛА КОМИТЕЧĔ,
ЧАССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕЧĔ
ТАТА ШУПАШКАР ХУЛА СОВЕЧĔ
ХАÇАЧĔ.

Çыхăну работникĕсен вăрçă вăхăтĕнчи задачисем

Совет государствин пурнăçĕнче çыхăну ĕçĕ яланах пысăк вырăн йышăнса тăнă. Хальхи вăхăтра, отечественнăй вăрçăн условийĕсенче, телеграф, телефон, радио, почта умне уйрăмах пысăк та ответлă задачăсем тухса тăчĕç. Çав задачăсене пурнăçа ăнăçлăн кĕртесси çыхăну работникĕсем пĕлсе, государство умĕнчи ответлăха туйса ĕçленинчен килет.

Совет связисчĕсем фронтра та, тылра та çав ответлă задачăсене пурнăçа чыслăн кĕртсе пыраççĕ. Фашистла бандитсене хирĕç пыракан çапăçусенче боец-связистсем хăйсен хăюллăхĕпе паттăрлăхне тата тӳсĕмлĕхне кăтартса пачĕç. Герой-связистсен йышĕ кашни кунах ӳссе пырать. Советăн хăюллă связисчĕсем противникăн вут-хĕлхемĕ витĕр кĕрсе, вилĕмрен хăрамасăр, фронтăн чи ответлă участокĕсенче тата чи хăрушă самантсенче çыхăну ĕçне йĕркелеççĕ, командованин заданийĕсене вăхăтра пурнăçа кĕртсе пыраççĕ. Пирĕн кашни боец çапăçун ăнăçлăхĕ нумай чухне çыхăну пĕр чарăнусăр тата йĕркеллĕ ĕçленинчен килнине тĕплĕн ăнланса илет. Нумаях пулмасть эпир хаçатра пирĕн земляк Филиппов ертсе пыракан взводри связистсем хĕрӳллĕ çапăçу пынă вăхăтра шурлăхсем урлă çыхăну линийĕ хывса паттăрла ĕçсем туни çинчен çыртăмăр. Боец-связистсен хăюллăхĕпе паттăрлăхне тата тӳсĕмлĕхне кăтартса паракан примерсем нумай илсе çырма пулать.

Тереховпа Алексеев связистсем çыхăну линийĕ хывнă чухне тăшман танкне тĕл пулнă. Связистсем хăраса çухалса кайман. Алексеев граната ывăтса машинăн гусеницисене çĕмĕрнĕ те танка чарса лартнă, Терехов чупса пынă та танка чĕртсе янă. Çапла вара икĕ хăюллă паттăр боец тăшман танкне «пуçтарса тирпейлесе» хăйсен ĕçне малалла тунă...

Совет связисчĕсем тылра та фронтри пекех ĕçлеме тивĕç. Связистсем вĕсем—государствăн ответлă ĕçĕнчи çынсем. Çакна çыхăну ĕçĕнчи кашни работникăн ăнланса илес пулать. Кашни работника хурçă пек çирĕп дисциплинăллă, пĕрлĕхлĕ пулма, ĕçе хăвăрт, пĕр турткаланса тăмасăр тума вĕрентсе пыни кирлĕ. Çыхăну предприятийĕсенче двухсотниксен, лунинецсен йышне ӳстерсе пымалла, мĕнпур оборудованисемпе аппаратурăсене, çыхăну линийĕсене типтерлĕ тытмалла, вĕсене диверсантсем сиенлессинчен сыхлас ĕçе организацилемелле.

Государство связистсене фронта миллионшар çырусем, хаçатсем, посылкăсем тата фронтран яракан çырусене илсе çӳрес, вĕсене çитерсе парас, фронтпа тыла çыхăнтарса тăрас хисеплĕ ĕçе шанса панă. Совет правительстви çак ĕçе пурнăçа кĕртме, çырусемпе хаçатсене хăвăрт илсе çӳреме кирлĕ условисене пĕтĕмпех туса пачĕ.

Пирĕн тылри связистсем нумайĕшĕ, фронтри пекех ĕçлесе, хăйсене шанса панă ĕçе чыслăн тата тӳрĕ кăмăлпа туса пыраççĕ. Вĕсем мирлĕ самана вăхăтĕнчи нормăсене пăрахăça кăларчĕç, ĕç фронтĕнче хăйсен вăйне шеллемесĕр ĕçлеççĕ.

— Эпĕ ватă çын ĕнтĕ. Анчах ватă тесе ĕçлемесĕр ларма пултараймастăп. Германи фашизмне çапса çĕмĕрсе тăкма ĕçре пулăшатăп,—тет Илпешри (Шупашкар р.) ватă письмоносец Абрамов юлташ. Абрамов юлташ почта ĕçĕнче вунă çул ытла ĕçлет, хаçатсемпе çырусене вăхăтра çитерсе парать, ун çинчен никам та ӳпкелешсе каламасть.

Хаçат-журналсене тата çырусене вăхăтра çитерсе пани хальхи вăхăтра уйрăмах пысăк вырăн йышăнать. Мĕншĕн тесен, тăван ашшĕ-амăшĕ, пиччĕшĕсемпе йăмăкĕсем, тăванĕсемпе пĕлĕшĕсем çырнă кашни çыру çапăçу фронтĕнчи боеца çĕнĕ çĕнтерӳсем тума хавхалантарать. Çапла ĕнтĕ çыхăну ĕçĕнчи кашни работниках çĕршыв умĕнче пысăк ĕç туса пырать.

Телеграф, телефон ĕçĕнчи работниксем хăйсен ĕç нормисене ытлашшипех тултарса ĕçлеççĕ. Сăмахран, Шупашкар районĕнчи çыхăну конторинче ĕçлекен телеграфистка М. Анисимова, телефонистка А. Алексеева юлташсем нормăна яланах 120—150 процент таран тултарса пыраççĕ.

Çавăн пекех, П. Жирнов, А. Сапожников тата Димитриева письмоносецсем те (Ишлей р.) хаçат-журналсене тата çырусене вăхăтра çитерсе парас тĕлĕшпе пĕтĕм вăй-хала хурса ĕçлеççĕ, вĕсем районра паллă письмоносецсем шутланаççĕ. Телеграфистка Васильева тата телефонисткăсем Ивановăпа Константинова юлташсем хăйсен ĕçне чăннипех вăрçă вăхăтне тивĕçлĕ пек туса пыраççĕ.

Çыхăну работникĕсем, пĕтĕм совет халăхĕпе пĕрле, пĕр ĕмĕтпе—пирĕн тăван çĕршыв çине вăрçăпа килсе тухнă ирсĕр фашизма пĕтерсе тăкас ĕмĕтпе ĕçлеççĕ, çакна тума вĕсем мĕнпур вăя хурса мухтавлă Хĕрлĕ Çара пулăшаççĕ.

Çыхăну органĕсен пĕтĕм ĕçне вăрçă вăхăчĕ хушнă пек урăхлатса çĕнетес пулать. Мирлĕ самана вăхăтĕнчи йăлана пăрахмалла. Калас пулать, çавăн пек йăла хăшпĕр çыхăну работникĕсем хушшинче халĕ те пур-ха. Çавнашкал работниксем хăйсен тимсĕрлĕхне тĕрлĕ «сăлтавсемпе» витсе хума пăхаççĕ. Çавнашкал работниксене пула ĕнтĕ çырусем «аташса» çӳрени, радио япăх ĕçлени тĕл пулкалать. Çак асăннă çитменлĕхсене çыхăну работникĕсен çывăх вăхăтрах пĕтерсе хурас пулать.

Хĕл вăхăтĕнче связистсен уйрăмах тимлĕн ĕçлемелле пулать. Çавăнпа та халех хĕле хатĕрленме тытăнас пулать. Çĕр шăниччен çыхăну линийĕсене пĕтĕмпех юсаса çитермелле. Почта илсе çӳремелли туртăм вăйĕсем çителĕклĕ пулмалла, çуртйĕрсем, вут-шанкăсем хатĕрлесе хумалла.

Çыхăнăвăн вырăнти органĕсен ĕçне лайăхлатма партипе совет организацийĕсен тивĕçлипе пулăшса пымалла, вĕсен çыхăну ĕçĕ çине нихçанхинчен ытларах çаврăнса пăхмалла. Райсовет исполкомĕсен хаçат-журналсене, çырусене вăхăтра çитерме, радиона йĕркеллĕ ĕçлеттерме кирлĕ условисене туса парас пулать. Çыхăну работникĕсен кадрне çирĕплетес тĕлĕшпе, фронта тухса кайнисем вырăнне ĕçлеме квалификациллĕ работниксем, уйрăмах хĕрарăмсене ытларах вĕрентсе хатĕрлемелле.

Пирĕн çыхăну пĕр чăрмавсăр тата пĕр чарăнусăр ĕçлемелле. Çакна асра тытас пулать: çыхăну лайăх ĕçлени вăл—нимĕç фашизмне çĕнтерме кирлĕ условисенчен пĕри пулса тăрать.

ССР Союзĕн, США-н тата Великобританин канашлăвне Мускава Англипе Америка Делегацийĕсем килсе çитнĕ

Кăçалхи сентябрĕн 28-мĕшĕнче Мускава ССР Союзĕн, США-н тата Великобританин канашлăвне Англипе Америка Делегацийĕсем килсе çитнĕ.

Англин лорд **Бивербрук** ертсе пыракан Делегацийĕ пĕтĕм составпа, Америкăн г. **Гарриман** ертсе пыракан Делегацийĕ пĕтĕм составпа килсе çитнĕ.

Делегацисене Мускавра çаксем кĕтсе илнĕ: СССР Халăх Комиссарĕсен Совечĕн Председатель Заместителĕ, Ютçĕршыв Ĕçĕсен Халăх Комиссарĕн Заместителĕ **А. Я. Вышинский** юлташ, ССР Союзĕн США-ри Чрезвычайнăй тата Полномочнăй Посолĕ **Н. А. Уманский** юлташ, Тинĕс-Çар Флочĕн Халăх Комиссарĕ адмирал **Н. Г. Кузнецов**, Авиаци промышленноçĕн Халăх Комиссарĕ **А. И. Шахурин** юлташ, Тулашри Сутуилӳ Халăх Комиссарĕн Заместителĕ **А. Д. Крутиков** юлташ, генерал-лейтенант **Ф. И. Голиков** юлташ, Мускав хулин коменданчĕ генерал-майор **В. А. Ревякин** юлташ тата Ютçĕршыв Ĕçĕсен Халăх Комиссариатĕнчи, Оборона, Тинĕс-Çар Флочĕн тата Тулашри Сутуилӳ Халăх Комиссариачĕсенчи ответлă чылай сотрудниксем, çавăн пекех Великобританин Чрезвычайнăй тата Полномочнăй Посолĕпе **Криппс** господинпа пĕрле Великобритани посольствин составĕ тата США-н Чрезвычайнăй тата Полномочнăй Посолĕпе **Штейнгардт** господинпа пĕрле США посольствин составĕ.

Кĕтсе илнĕ чухне хисеплĕ караул кăларса тăратнă.

СССР Халăх Комиссарĕсен Совечĕн Председателĕ И. В. Сталин юлташ лорд Бивербрука тата г-н Гарримана йышăнни

Сентябрĕн 28-мĕшĕнче СССР Халăх Комиссарĕсен Совечĕн Председателĕ **И. В. Сталин** юлташ ССР Союзĕн, Великобританин тата США-н Мускав хулинчи канашлăвне хутшăнакан Англи Делегацийĕн Председательне лорд **Бивербрука** тата Америка Делегацийĕн Председательне г-н **Гарримана** йышăннă.

Калаçура Совет Делегацийĕн Председателĕ, Ютçĕршыв Ĕçĕсен Халăх Комиссарĕ **В. М. Молотов** юлташ тата канашлăва хутшăнакан Совет Делегацийĕн членĕ **М. М. Литвинов** юлташ пулнă.

СССР Оборонине тĕреклетмелли заемăн тиражĕ

Сентябрĕн 27-мĕшĕнче Мускавра СССР Оборонине Тĕреклетмелли Заем выигрышĕсен черетлĕ вунпиллĕкмĕш тиражĕ пулса иртнĕ. Пĕтĕмпе 52.051.300 тенкĕлĕх 320.650 выигрыш тухнă. (ТАСС).

Совет Информаци Бюровĕнчен

Сентябрĕн 27-мĕшĕнчи каçхи пĕлтерӳ

Сентябрĕн 27-мĕшĕнче пирĕн войскăсем пĕтĕм фронтра противника хирĕç çапăçнă.

Сентябрĕн 25-мĕшĕнче нимĕçсенне 44 самолет пĕтерсе тăкнă. Пирĕн 19 самолет пĕтнĕ.

* * *

Фронтăн Çурçĕр-Хĕвеланăç енчи участоксенчен пĕринче Жуков командирăн отрячĕ нимĕçсен 392-мĕш полкĕн батальонне аркатса тăкнă. Çапăçура нимĕç салтакĕсемпе офицерĕсене 100 çынна яхăн вĕлернĕ тата 200 çын ытла амантнă, минăсем тултарнă 850 ещĕк, 70.000 патрон, ручной гранатăсем тултарнă 40 ещĕк, 2 пулемет, пĕр миномет тата нимĕçсен 392-мĕш пехотнăй полк штабĕн документчĕсене тытса илнĕ. Тытса илнĕ документсем хушшинче çак полкри тепĕр батальонăн строевой записки пур, унта çапла палăртнă: сентябрĕн 23-мĕшĕнче батальонри 13 офицер, 47 унтер-офицер тата 300 салтак вилнĕ тата аманнă.

* * *

Фронтăн Кăнтăр-Хĕвеланăç енче çапăçакан пирĕн пĕр авиачасть противникăнне икĕ кун хушшинче 46 танк тата 145 ытла автомашина пĕтерсе тăкнă.

* * *

Фронтăн Çурçĕр-Хĕвеланăç енчи участоксенчен пĕринче сентябрĕн 24-мĕшĕнче пирĕн летчиксем противникăнне 5 танк, 4 батарея, 5 зенитнăй установка, 6 бронемашина тата 155 автомашина пĕтерсе тăкнă, фашистсен пехотин виçĕ батальонне çити салатса янă. Сывлăшри çапăçусенче нимĕçсенне 8 самолет персе ӳкернĕ.

* * *

Витебск облаçĕн нимĕçсем тытса илнĕ районĕсенче партизансен отрячĕсем чылай пысăк çитĕнӳсем тунă. Оккупациленĕ хуласемпе ялсене юлнă халăх партизансене пысăккăн пулăшать. Германи войскисем, транспорчĕсемпе автоколоннисем куçса пынисем çинчен пурин çинчен те çынсем çийĕнчех партизансен разведчикĕсене пĕлтереççĕ. Нумаях та пулмасть хресченсем партизансен отрячĕн командирне Г. юлташа совхозра нимĕçсем автотракторнăй мастерскоя юсаса ĕçе яни çинчен тата унта ремонт тума сиенленнĕ танксемпе автомашинăсене илсе пыни çинчен пĕлтернĕ. Партизансем çĕрле совхоз çине тапăннă та, фашистсен салтакĕсемпе техникĕсене 20 çын ытла вĕлернĕ, мастерской çуртне взрыв туса аркатнă тата 24 автомашинăпа 7 танка çунтарса янă.

П. хушаматлă старик-хресчен партизансен отрячĕн командирне вĕсен ялне фашистла штурмовиксем килни çинчен пĕлтернĕ. Каçхине нимĕçсем мĕнпур хĕрарăмсене площаде хăваласа пухнă та, вĕсем хушшинчен çамрăк 20 хĕре суйласа илнĕ. Офицер: çав хĕрсене нимĕç салтакĕсем валли уçнă публичнăй çурта параççĕ, тесе пĕлтернĕ. Ирхине фашистсем хĕрсене грузовой автомашинăсем çине лартса ялтан илсе тухса кайнă. Ялтан вунă километрта автомашина вăрманти çула картласа лартнă пĕренесемпе чулсен пысăк купи умĕнче чарăнса тăнă. Нимĕçсем çав пĕренесемпе чулсене çул çинчен аяккалла илсе пăрахма пуçласан, партизансем засадăран сиксе тухнă та офицерсемпе салтаксене вĕлерсе пĕтернĕ. Хĕрсене пурне те ирĕке кăларнă.

Витебск облаçĕнчи икĕ районри партизансен отрячĕсемпе групписенчен кăна илнĕ сведенисем тăрăх, партизансем сентябрь уйăхĕнче нимĕç салтакĕсемпе офицерĕсене 200 çын ытла вĕлернĕ, темиçе танк, бронемашинăсем тата 4 ытла автомобиль пĕтерсе тăкнă.

Боеприпассем тиенĕ 7 обоза тытса илнĕ тата взрыв туса аркатнă. Горючи тултарнă 13 цистернăна тата 11 кĕпере взрыв туса аркатнă е çунтарса янă.

* * *

Фронтăн Хĕвеланăç енче пирĕн чаçсем тытса илнĕ документсем хушшинче нимĕç çарĕнчи священникĕн Эрих Никелĕн дневникне тупнă. Автор—сăмама пултаракан çын. Дневникăн хăшпĕр сыпăкĕсене илсе кăтартатпăр.

«**Февралĕн 27-мĕш.** Намюра çитрĕм. Каçхине лейтенантпа проповедьсене актуализацилес проблема çинчен калаçрăм.

Февралĕн 28-мĕш. Вăхăт нимĕн усăсăр иртет. Кашни ярса пусмассерен вилĕм патне çывхаратпăр. Кăнтăрлахи апата çиме те май çук: пăрçа шӳрпи, хытă пăрçасем тата шыв.

Мартăн 2-мĕш. Пурсăмăр та выçă аптратпăр. Пире выçă пурăнма вĕрентес тесе—пĕррехинче кăнтăрлахи апат вăхăтĕнче нимĕн те памарĕç. Каçхи апат вырăнне стройра уттарчĕç.

Апрелĕн 7-мĕш. Служба, служба, служба тата апат-çимĕç питех те сахал.

Июнĕн 25-мĕш. Маршевăй команда Польшăна кĕрсе кайрĕ.

Июлĕн 5-мĕш. Каллех çĕрĕпех поход турăмăр. Шухăш-кăмăл, апат-çимĕç пекех, питех те япăх.

Июлĕн 14-мĕш. Вырăссем пĕтĕм ротăна (199 çын) вĕлерсе пĕтерчĕç.

Июлĕн 16-мĕш. Кăнтăрлахи апат пулмарĕ.

Июлĕн 17-мĕш. Вырăссем хăвăрт та вăйлă атака турĕç... Эпир пысăк çухатусем тӳсрĕмĕр. Вырăссен хĕçпăшалĕ лайăх. Эпир сывлăшра пуçпулса тăраймастпăр.

Августăн 3-мĕш. Çĕрле пĕр сехетре эпир каялла чакрăмăр. Çухатусем. 12 сехетрен пуçласах артиллерирен вăйлăн персе тăраççĕ. Эпир окоп чавса выртнă плотина сывлăша сирпĕнсе каяс пекех туйăнать. Эпĕ чĕрĕ юлни—тĕлĕнмелле япала.

Августăн 17-мĕш. Салтаксен хастарлă сăн-сăпачĕ çухалчĕ. Сăнĕсем пĕтнĕ, ĕнтĕркесе çитнĕ. Дисциплина япăхланчĕ. Стрелоксем кăмăлсăрах атакăна каяççĕ.

Августăн 27-мĕш. Хăрушă, нихăçан манми кун. Атакăна кайма кăмăл туман салтаксене хавхалантарма пулеметсене ĕçе ячĕç. Эпĕ кун çинчен малтан та илтнĕччĕ, анчах ăна ĕненес килместчĕ. Апла пулсан, ку чăн».

* * *

Калинин облаçĕнчи ĕççыннисем стахановла ĕçлесе тăван çĕршывăн оборона пултарулăхне тĕреклетеççĕ. Облаçри чи пысăк предприятисенчен пĕри — Ворошилов ячĕпе тăракан фабрика — плана яланах ирттерсе тултарать. Ткачиха-стахановкăсем Кузнецова, Седова, Гордеева, Базанова тата Воронова юлташсем нормăна кунсеренех 120 процентран пуçласа 150 процент таран тултараççĕ. Ситец тĕртекен «Пролетарий» фабрика, вăрçăчченхи вăхăтпа танлаштарсан, пирăвăр туса кăларассине нумай ӳстернĕ. Калинин хулинчи нумайĕш стахановецсем отечественнăй вăрçă кунĕсенче ĕç тухăçлăхне темиçе хут ӳстернĕ. Вагонсем юсакан пунктри тимĕрç Макеев юлташ, оборонăн васкавлă заказне хатĕрлесе, сменăра 8-шар норма тултарса пынă. Калинин хулинчи Н-ски заводри стахановец Емельянов юлташ тăтăшах ултшар норма ĕçлет.

Тырпулсене пухса кĕртес ĕçе вĕçленĕ хыççăн, Калинин облаçĕнчи колхозсем пысăк хăвăртлăхсемпе авăн çапаççĕ тата государствăна тĕштырă параççĕ. Кĕракине лайăх ирттернĕ. Заданирен ирттерсе Сандовски районра 600 гектар, Овенищенски районра—400 гектар, Кимрски районра—350 гектар акнă.

Облаçри ĕççыннисем çар ĕçне вĕренсе алла илеççĕ. Облаçри вуншар пин ĕççыннисем халăх ополченийĕн отрячĕсенче тата истребительнăй батальонсенче тăраççĕ. Калинин хулинчи Н-ски заводри, Володарский ячĕпе тăракан çĕвĕ фабрикинчи, драма театрĕнчи тата педагогика институтĕнчи ополченецсем винтовкăпа, пулеметпа, гранатăпа лайăх усă курма пĕлеççĕ, штыкпа çапăçмалли приемсене вĕреннĕ. Володарский ячĕпе тăракан çĕвĕ фабрикинчи работницăсем пурте пĕрремĕш сыпăкри ПВХО нормисене панă. Вĕсенчен 200 çын ытла донорсен ретĕнче тăраççĕ, 250 çынна яхăн санитари ĕçне вĕренеççĕ.

Сентябрĕн 28-мĕшĕнчи ирхи пĕлтерӳ

Сентябрĕн 28-мĕш ыран тенĕ чух çĕрле пирĕн войскăсем пĕтĕм фронтра противника хирĕç çапăçнă.

* * *

Фронтăн Хĕвеланăç енчи участоксенчен пĕринче çичĕ кун хушши пынă çапăçусенче Юшкевич юлташăн чаçĕсем противника пысăк çухатусем кӳрсе укреплениллĕ позицисенчен хăваласа янă. Эрне хушшинче Юшкевич юлташăн чаçĕсем нимĕçсен пехотин 18 ротине пĕтерсе тăкнă. Çапăçу хирĕнчен нимĕç салтакĕсемпе офицерĕсен 2.300 виллине пуçтарса илнĕ. Тăшманăн 18 танкне, боеприпассем тиенĕ 41 автомашинине, 10 минометнăй батарейине пĕтерсе тăкнă, 10 ДЗОТ-а çĕмĕрнĕ. Нимĕçсен нумай салтакĕсене тыткăна илнĕ. Тытса илнĕ юсавлă хĕçпăшалсен шутĕнче—48 оруди, 19 миномет, 64 пулемет, 2 радиостанци тата винтовкăсем нумай.

* * *

Фронтăн Çурçĕр-Хĕвеланăç енчи участоксенчен пĕринче пирĕн чаçсем противникăн салтакĕсемпе офицерĕсене 580 çынна вĕлерсе пĕтернĕ. Нимĕçсен 6 танкне çĕмĕрнĕ, 3 оруди, 20 пулемет тата 500 винтовка тытса илнĕ. Фронтăн Çурçĕр-Хĕвеланăç енчи тепĕр участокра пирĕн чаçсем 5 станковăй пулемет, 26 автомат тата ручной пулеметсем, 334 винтовка, 127 велосипед, 4 автомашина тата радиостанци тытса илнĕ.

* * *

Фронтăн Хĕвеланăç енче кĕрешекен Городянский командирăн чаçĕсем сентябрĕн 25-мĕшĕнче нимĕçсен салтакĕсемпе офицерĕсене 150 çынна ытла, 10 танк, 27 автомашина тата 6 зенитнăй точкăсем пĕтерсе тăкнă.

* * *

Капитан Песляков ертсе пыракан летчик-штурмовиксен звени фронтăн Кăнтăр-Хĕвеланăç енчи участоксенчен пĕринче противникăн пехоти ларса пыракан 37 автомашинăна пĕтерсе тăкнă. Тепĕр кунне капитан Песляковăн звени противникăн аэродромне атакăланă. Çанталăк начар пулнă пулин те, совет летчикĕсем тĕллев патне тĕрĕс пырса тухса тăшманăн 12 самолетне бомбăсем пăрахса пĕтерсе тăкнă.

* * *

Нимĕçсемпе румынсен войскисен тылĕнче Одесса облаçĕнчи партизансен отрячĕсем хăюллăн кĕрешеççĕ. С. юлташ командир пулса ертсе пыракан партизансен отрячĕ, тăшманран туртса илнĕ пулеметран персе, нимĕçсен 9 салтакĕ ларса пыракан катера шыва путарнă. Тепĕр кунне çак отряд румынсен Б. юханшывĕ урлă каçма хăтланакан салтакĕсен группине пĕтерсе тăкнă. Партизансем тăшмана валли тӳсме çук условисем туса хураççĕ.

Тыткăна илнисенчен пĕри допросра çапла каласа панă: «Партизансем вĕсем—советăн иккĕмĕш çарĕ, ăна эпир курмастпăр, анчах вăл пире пурнăç памасть».

Г. хули районĕнче юханшыв урлă хывнă кĕпере нимĕçсем виçĕ кун хушши юсанă. Партизансен отрячĕ çав çĕнĕ кĕпер урлă пысăк обоза каçма май панă та, кайран кĕперне вут тивертсе янă. Юханшывран 8 километрта обоза партизансен иккĕмĕш отрячĕ кĕтсе илнĕ. Пулса иртнĕ çапăçура нимĕçсем пысăк çухатусем тунă. Партизансен икĕ отрячĕ пĕр-пĕринпе çыхăнса тата пĕрлешӳллĕ кĕрешнине пула, пĕр кун хушшинче нимĕçсен 57 салтакне тата 2 офицерне вĕлернĕ. Партизансен аллине 49 винтовка, 11 автомат, 50 граната, 19 пистолет тата 2 пулемет лекнĕ.

Диспетчер К. юлташ командир пулса ертсе пыракан партизансен отрячĕ, чугунçул рабочийĕсемпе служащийĕсенчен тăраканскер, çар поезчĕ çине тапăннă. Нумай боеприпассем тата темиçе автомашина туртса илсе, партизансем состава çунтарса янă. Паровоза составран уйăрса илнĕ, вара пĕтĕм вăйпа ĕçлеттерсе, ăна чугунçул çинчи Н. станцийĕ патнелле кăларса янă. Станцире паровоз нимĕçсен салтакĕсем ларса пыракан поезд çине пырса тăрăннă. Крушени пулнипе фашистсен салтакĕсемпе офицерĕсем 150 çынран кая мар вилнĕ.

* * *

Нимĕçсен çарĕн Хĕвелтухăç фронтĕнчи çухатăвĕсене гитлеровецсем пĕчĕклетсе кăтартма хăтланнисене пирĕн чаçсем тытса илнĕ секретлă нумай документсем тата тыткăна лекнисем каласа панисем сире-сире яраççĕ. Çапла, 9-мĕш армейски корпусăн командирĕ генерал Гейер вăрçă ĕçĕсене пăхса тухса çырнă çырăвĕнче, пирĕн часть тытса илнĕскерĕнче, 22 кун хушшинче вилнисене кăна шутласан та корпус 4.000 çын çухатнине йышăнать. Аманнисемпе пĕрле шутласан, корпус хăйĕн личнăй составĕн виççĕмĕш пайне çухатнă.

98-мĕш дивизири 288-мĕш пехотнăй полкăн 3-мĕш батальонĕнчи тыткăна лекнĕ ефрейтор Карл Гейнц çапла кăтартса панă: «Пирĕн дивизин çухатăвĕсем чылаях пысăк. Пирĕн полк хăйĕн составĕн 50 процентне ытла çухатрĕ. Сахалланса юлнă батальонсемпе ротăсене час та часах пĕрлештереççĕ».

98-мĕш дивизири 282-мĕш полкăн 10-мĕш ротинчи обер-ефрейтор Винцель Рихтер çапла каласа панă: «Ротăн çухатăвĕсем питех те пысăк. Рота личнăй составăн 60 процентне ытла çухатрĕ. Офицерсем пурте пекех вилсе пĕтрĕç. Дивизин пур подразделенийĕсенче те çавăн пекех çухатусем пулнă. Хуçалăх подразделенийĕсенчи нумай салтаксене строевой чаçсене куçарчĕç. 23-мĕш пехотнăй дивизири 4-мĕш полкăн 12-мĕш ротинчи салтак Рудольф Цвифельофер çапла каласа парать: «Пирĕн çар пысăк çухатусем тăвать. Полк Белостокпа Рославль хушшинчи çулпа пынă чухне эпир пиншер машинăсемпе повозкăсем аманнă салтаксене илсе пынине куртăмăр. Ялсемпе вăрмансенче хирти госпитальсем нумай, вĕсем аманнисемпе тулса ларнă».

135-мĕш полкри 2-мĕш ротăн салтакĕ Рольф Дерр çапла каласа парать: «Салтаксем нумайĕшĕ вăрçасшăн мар. Çак кăмăлсăрлăх кашни кунах, уйрăмăнах пирĕн часть тунă çухатусене пула, ӳссе пырать. 1200 салтакран эпир фронтăн малти линийĕсем патне пынă чухне кăна, совет авиацийĕпе артиллерийĕ персе тăнине пула, вилнисемпе аманнисене шутласан, 500 çын çухатрăмăр». Пĕрремĕш дивизири 1-мĕш полкăн шоферĕ Херберт Грамс шăллĕ патне ярса ĕлкĕреймен çырура çапла çырать: «Пире питех те йывăр килет. Нумайĕшĕ ĕнтĕ хăйсен пурнăçне çухатрĕç е аманчĕç. Пирĕн обозсем çине час-часах вырăссем тапăнаççĕ. Пирĕн çухатусем çав тери пысăк».

Юлашки вăхăтра Румынири чугунçулсем çинче темиçе катастрофа тата промышленность предприятийĕсенче взрывсем пулнă. Çак кунсенче нимĕçсен салтакĕсем фронта ларса пыракан çар поезчĕпе крушени пулнă. Фашистсем 100 çын ытла вилнĕ. Сентябрĕн 10-мĕшĕнчен пуçласа 20-мĕшне çитиччен Крайова, Темишоара тата Орадя хулисенче Германи çарĕ валли пухнă продовольствисен 4 склачĕ çунса кайнă. Кашни кун пекех товарнăй станцисенче Румынири антифашистсем çар снаряженийĕ тиенĕ вагонсене çунтара-çунтара яраççĕ. Саботаж туни тата диверсисем нумай пулнă пирки, Румынири «Универсул» хаçатра влаçсен распоряженине пичетлесе кăларнă, унта çапла каланă: «Румынири чугунçулсем çинче, промышленность предприятийĕсенче войскăсемпе хĕçпăшалсене тата продовольствие куçарса çӳрессине чăрмантарас шутпа саботаж тума хатĕрленеççĕ. Саботаж туса айăпа кĕнисене пурне те вырăнтах персе вĕлеретпĕр».

Сентябрĕн 18-мĕшĕнче СССР Верховный Совет Президиумĕн Председателĕ М. И. Калинин юлташ награждăланисене ССР Союзĕн орденĕсене тата медалĕсене панă. УКЕРЧĔК ÇИНЧЕ: М. И. Калинин юлташ награждăланисемпе калаçать. Сулахайра—Совет Союзĕн Геройĕ майор А. А. Ложечников. Ф. КИСЛОВ фото ӳкерчĕкĕ. (ТАСС фотохроники).

Совет Информаци Бюровӗнчен

Сентябрӗн 28-мӗшӗнчи каҫхи пӗлтерӳ

Сентябрӗн 28-мӗшӗнче пирӗн войскӑсем пӗтӗм фронтра противника хирӗҫ ҫапӑҫнӑ.

Сентябрӗн 26-мӗшӗнче нимӗҫсенне 98 самолет пӗтерсе тӑкнӑ. Пирӗн 31 самолет пӗтнӗ.

Пирӗн ҫурҫӗр флотӗнчи суднӑсем противникӑнне 8 тонна тата 5 тонна водоизмещениллӗ икӗ транспорт путарнӑ.

Хӗрлӗ ялавлӑ Балтика тинӗс флотӗн ҫыранри батарейисемпе карапӗсем противникӑнне пӗр крейсер тата икӗ миноносец путарнӑ, тепӗр икӗ миноносеца пысӑк сиен кӳнӗ.

Хура тинӗсре противникӑнне 6 пин тонна водоизмещениллӗ танкерне путарнӑ.

Мускав сывӑхӗнче сентябрӗн 27-мӗшӗнче нимӗҫсен икӗ разведчик-самолетне тата сентябрӗн 28-мӗшӗнче татах та тепӗр икӗ самолетне персе антарнӑ.

* * *

Сентябрӗн 27-мӗш ыран тенӗ чух ҫӗрле тата сентябрӗн 27-мӗшӗнче ирхине фронтӑн Хӗвеланӑҫ енче ҫапӑҫакан пирӗн самолетсен уйрӑм групписем противникӑн аэродромӗсем ҫине пысӑк ӑнӑҫлӑхпа пыра-пыра бомбӑсем пӑрахнӑ. Ирхине ирех совет штурмовикӗсен отрячӗ нимӗҫсен темиҫе аэродромӗ ҫине кӗтмен ҫӗртен вӗҫсе пырса тапӑннӑ. Ҫӗр ҫинче тӑватӑ моторлӑ 7 самолет, пӗр моторлӑ 12 самолет тата икӗ моторлӑ 15 самолет ларнине асӑрхаса илнӗ. Бомбӑсем пӑрахса тата пулеметсенчен персе тӑшман машинисене пӗтерсе тӑкнӑ. Аэродромсенчен пӗрин ҫинче ангара вут тӗртсе ҫунтарса янӑ. Сентябрӗн 27-мӗш ыран тенӗ чух ҫӗрле тата сентябрӗн 27-мӗшӗнче ирхине фронтӑн Хӗвеланӑҫ енче ҫапӑҫакан пирӗн авиаци противникӑнне сывлӑшри ҫапӑҫусенче тата ҫӗр ҫинче пӗтӗмпе 66 самолет пӗтерсе тӑкнӑ.

* * *

Сентябрӗн 27-мӗшӗнче ҫар фельдшерӗ Мария Крюкова питех те паттӑрла ӗҫ тунӑ. Фронтӑн Хӗвеланӑҫ енчи участокӗсенчен пӗринче противник Н-ски стрелковӑй чаҫа атакӑланӑ. Крюкова юлташ хӑйӗн подразделенийӗпе пӗрле пӗр таталмасӑр пынӑ, ҫӑмӑл аманнисене пулӑшу панӑ, йывӑр аманнисене вара тыла куҫарса тӑнӑ. Виҫӗ сехет хушшинче, пулеметсемпе минометсенчен вӗҫӗмрен персе тӑнӑ ҫӗртех, вӑл 20 боеца суранӗсене ҫыхса ярса, ҫапӑҫу хирӗнчен тухма пулӑшнӑ.

* * *

Фронтӑн Ҫурҫӗр-Хӗвеланӑҫ енчи участокӗсенчен пӗринче ҫапӑҫакан пирӗн чаҫсем противникӑнне 30 танк, противотанковӑй 10 тупӑ, 10 миномет, 3 штаб машини, шултӑра калибрлӑ 8 пулемет пӗтерсе тӑкнӑ.

* * *

Нимӗҫ пехотин 32-мӗш дивизийӗнчи 4-мӗш полкри нимӗҫ ефрейторӗн Ерхардт Шредерӑн, фронтӑн Ҫурҫӗр-Хӗвеланӑҫ енче вӗлернӗскерӗн, дневникне тупнӑ. Аяларах ҫав дневникран илнӗ хӑшпӗр сыпӑксене кӑтартса паратпӑр:

«**Июлӗн 9-мӗш.** Пирӗн сухатусем питех те пысӑк. Вырӑссен пытанса ларнӑ стрелокӗсем пирӗн офицерсенчен нумайӗшне вӗлерчӗҫ. Паянхи кун полк 12 офицер тата 182 салтак сухатрӗ.

Августӑн 19-мӗш. Хӑрушла сухатусем. Паубер стрелокпа тепӗр старший стрелок мина ҫине пырса тӑрӑннӑ. Ҫапла вара, пирӗн взводра 15 ҫын кӑна тӑрса юлчӗ. Пирӗн 300 метра тӑсӑлакан позицине хӳтлесе тӑмалла. Хӑҫан ӗнтӗ пире улӑштарса кунтан илсе тухӗҫ-ши.

Августӑн 21-мӗш. Эпир пылчӑклӑ лакӑмсенче выртатпӑр. Кунӗпех пире вырӑссем артиллерирен персе хупласа тӑраҫҫӗ. Ҫакӑ вӑл нервӑсене питех те хӑрушла турткалать. Пирӗн артиллери пачах та пеменпе пӗрех. Снарядсем сахал теҫҫӗ.

Августӑн 30-мӗш. Пурте пире хӑштах канӑҫ параҫҫӗ пулӗ тесе, эпир вара тӑватӑ эрне иртнӗ хыҫҫӑн малтанхи хут ҫӑвӑнӑпӑр тесе шухӑшлатчӗҫ. Анчах та—пулмарӗ иккен. Кӗҫӗр ҫӗрле пирӗн малалла каймалла. Пире тӳррипех вилӗм патнелле хӑвалаҫҫӗ».

Ҫак кунран вара ефрейтор хӑй дневникне ҫырма пӑрахнӑ. Ҫавӑн пекех Шредер япалисем хушшинче вӑл хӑйӗн савнӑ хӗрӗ патне ҫырма пуҫланӑ ҫырӑва тупнӑ:

«Россия, 1941 ҫулти сентябрӗн 13-мӗш. Хаклӑ Мэди! Икӗ сехет каярах Вернер Мейер пӗтрӗ. Ҫичӗ сехетре эпир атака пуҫларӑмӑр та, Вернер лейтенантпа пӗрле малалла кайрӑмӑр. Ҫул ҫине минӑсем хунӑ пулнӑ. Иккӗшӗ те вӗсем татӑк-татӑкӑн вакланнӑ. Вигант пуҫран аманнӑ. Карл Юслорфа та пуҫран амантнӑ, вӑл ухмаха ерет пулмалла. Пӗлетӗн-и, эпир миҫен юлнӑ? Мӗнпур взводран Ганс Гронпа эпӗ кӑна чӗрӗ юлнӑ.

Виҫӗмкун рота икӗ сехет хушшинче 82 ҫын сухатрӗ. Пирӗн мӗнпур мӑнаҫлӑ батальонран пӗчӗк ушкӑн кӑна юлчӗ. Ку вӑрҫӑ хаяр вӑрҫӑ, татах та нумайӗшсем хӑйсен шӑммисене Россия хирӗсенче хурӗҫ-ха...».

* * *

Фашистсем хӑйсем патне тыткӑна лекнӗ Хӗрлӗ Ҫар боецӗсемпе командирӗсенчен мӑшкӑлласҫӗ, вӗсене тискеррӗн асаплантараҫҫӗ. Фашистла тыткӑнран хӑтӑлса тухнӑ полк комиссарӗ Гуменюк юлташ ҫакӑн пек фактсем ҫинчен каласа панӑ. Грейгово станцинче фашистсем, красноармеецсен пысӑк мар группине тыткӑна илсе, темиҫе кун хушши вӗсене ҫимеллипе шыв памасӑр усранӑ. Нимӗҫсен банди тыткӑна лекнӗ красноармеецсемпе командирсен группине тискеррӗн асаплантарнӑ. Тыткӑнри темиҫе ҫынӑнне хӑлхисене каснӑ, куҫӗсене чиксе шӑтарнӑ, аллисене касса татнӑ, унтан вара штыксемпе чиксе вӗлернӗ. Тыткӑнри чӗрӗ юлнӑ ытти темиҫе ҫынна лагера хӑваласа кайма тӑрсан, вӗсенчен хӑшпӗрисем вӑйӗсем пӗтсе ҫитнипе ураран ӳке-ӳке пынӑ. Утма пултарайманнисене фашистла палачсем вӗлерсе хӑварнӑ. Поцкино станцинче нимӗҫсем тыткӑна лекнӗ лейтенантпа политрукран нумайччен мӑшкӑлланӑ, унтан вара иккӗшне те хӗҫсемпе каса-каса вӗлернӗ.

* * *

Югославире партизанла движени малалла ӑнӑҫлӑн аталанса пырать. Требина хулинчен инҫех мар партизансем нимӗҫсемпе итальянецсен салтакӗсем ларса пыракан поезда атакӑланӑ. Пуҫланса кайнӑ ҫапӑҫура фашистсен 93 салтакне пӗтерсе тӑкнӑ. Партизансем нумай боеприпассем тата 100 винтовка ытла тытса илнӗ. Югослави офицерӗ К. командир пулса ертсе пыракан ҫак отрядах Рагуза станципе Хехцегнови хушшинчи чугунҫула аркатса тӑкнӑ. Дубровник портӗнче партизансем Итали пароходне путарнӑ.

Серби партизанӗсен пысӑк отрячӗ Фоча хули сывӑхӗнче итальянецсен отрячӗ ҫине пырса тапӑннӑ. Партизансем пулеметсенчен персе тата гранатӑсем ывӑтса 67 салтака пӗтерсе тӑкнӑ. Италири «Пополо ди Рома» хаҫат Югославире партизанла движени вӑйланса пынӑ пирки, Аграм тата Сараево хушшинчи территорисенче пиншер сербсем тӗнӗл держависен коммуникацийӗсене аркатаҫҫӗ тесе, иркӗсӗрех йышӑнать.

Сентябрӗн 29-мӗшӗнчи ирхи пӗлтерӳ

Сентябрӗн 29-мӗш ыран тенӗ чух ҫӗрле пирӗн войскӑсем пӗтӗм фронтра противника хирӗҫ ҫапӑҫнӑ.

* * *

Кӑнтӑр фронтӗнчи участоксенчен пӗринче Смирновпа Харитонов юлташсен чаҫӗсем сентябрӗн 27-мӗшӗнче Румыни пехотин 2-мӗш тата 4-мӗш бригадисене ҫапса аркатнӑ. Противникӑн ҫапӑҫу хирӗнче 2.500 ҫын ытла вилсе юлнӑ. Туллимар даннӑйсем тӑрӑх, салтаксемпе офицерсене 300 ҫын ытла тыткӑна илнӗ, 47 оруди, 2 танк, нумай пулеметсем, снарядсем, патронсем тата ытти тӗрлӗ ҫар пурлӑхне тытса илнӗ. Пирӗн чаҫсем противника малалла та сухату кӳрсе пыраҫҫӗ.

* * *

Фронтӑн Ҫурҫӗр-Хӗвеланӑҫ енчи участоксенчен пӗринче пирӗн авиаци противникӑнне 40 автомашина, 5 бронемашина, артиллерин виҫӗ батарейине тата пехотӑн пӗр батальонне яхӑн пӗтерсе тӑкнӑ. Фронтӑн тепӗр участокӗнче совет летчикӗсем нимӗҫсен 30 танкне, 50 автомашинине тата пехотӑн пӗр ротине пӗтерсе тӑкнӑ.

* * *

Фронтӑн Кӑнтӑр-Хӗвеланӑҫ енчи участоксенчен пӗринче пирӗн летчиксем противникӑнне 60 автомашина, минометсен 4 точкине тата пехотӑн икӗ батальонне ҫити пӗтерсе тӑкнӑ. Сывлӑшри ҫапӑҫусенче тӑшманӑнне 10 самолет персе антарнӑ.

* * *

Фронтӑн Ҫурҫӗр-Хӗвеланӑҫ енчи участоксенчен пӗринче ҫапӑҫакан Родионовпа Воробьев юлташсен чаҫӗсем икӗ кун хушши пынӑ ҫапӑҫура белофинсен салтакӗсемпе офицерӗсене 600 ҫынна яхӑн пӗтерсе тӑкнӑ, виҫӗ оруди, 15 пулемет, боеприпассемпе ҫар пурлӑхӗсене нумай тытса илнӗ.

* * *

Я. юлташ командир пулса ертсе пыракан партизансен отрячӗ, Псковщинӑри районсенчен пӗринче ҫапӑҫаканскер, сентябрь уйӑхӗнче фашистсен автоколоннисемпе обозӗсем ҫине 12 хутчен пыра-пыра тапӑннӑ. Ҫапла пыра-пыра тапӑнса боеприпассем тиенӗ 20 ытла грузовика, горючи тултарнӑ 10 цистернӑна тата куҫса ҫӳрекен икӗ авторемонтнӑй мастерскоя пӗтерсе тӑкнӑ. Партизансем нимӗҫсенчен консервӑсемпе медикаментсем 200 ещӗке яхӑн, ҫавӑн пекех салтаксем валли хӗллехи тумтирсемпе урана тӑхӑнмаллисем тиесе пыракан икӗ обоза туртса илнӗ. Ҫав операцисем вӑхӑтӗнче партизансем фашистсен салтакӗсемпе офицерӗсене 70 ҫын вӗлерсе пӗтернӗ.

Г. юлташ командир пулса ертсе пыракан партизансен отрячӗ сентябрь уйӑхӗнче Псков районӗнчи 14 кӗпере взрыв туса аркатнӑ тата питех те пысӑк вырӑн йышӑнса тӑракан шоссе ҫулӗсем ҫинчи 18 участока минӑсем хурса тухнӑ. Минӑсем ҫине пырса тӑрӑнса нимӗҫсен 4 танкӗ, 2 бронемашини тата горючи турттарса пыракан темиҫе грузовой автомашина взрыв пулса арканса кайнӑ. Шурлӑхлӑ вырӑн урлӑ каҫакан ансӑр ҫул ҫинче партизансем нимӗҫ мотоциклисчӗсен отрячӗ ҫине пырса тапӑнса 46 мотоциклиста вӗлернӗ.

* * *

Нимӗҫ фашисчӗсем хӑйсем тытса илнӗ районсенче мирлӗ ҫынсене вӗлереҫҫӗ, асаплантараҫҫӗ, ҫаратаҫҫӗ. Смоленск облаҫӗнчи Басманово ялӗнче гитлеровецсем колхозниксенне мӗнпур выльӑх-чӗрлӗхне тата продовольствине илсе тухса кайнӑ. Ҫаратнипе пӗрлех нимӗҫсем ҫынсенчен тискеррӗн мӑшкӑлласа пӗтернӗ. Василий Пахомов старикӑнне нимӗҫсем 9 пӑт ыраш, виҫӗ сысна ҫури, сурӑх, икӗ тӑлӑп тата виҫӗ мӑшӑр ҫӑматӑ илсе тухса кайнӑ. Ҫавсене пурне те нимӗҫ ефрейторӗ урапа ҫине тиенӗ. Сывӑхра лаша пулман. Вара ирсӗр фашист Пахомовпа унӑн арӑмне кӳлнӗ те, пистолетпа хӑратса, урапана ротӑри кухня патне туртса кайма хушнӑ. Урапа темиҫе вуншар метр кайнӑ та чарӑннӑ. Пахомовпа унӑн арӑмӗ малалла туртма пултарайман. Ефрейтор хресченсене хӗнеме тытӑннӑ. Пахомов ҫакна тӳссе тӑраймасӑр, нимӗҫе хыттӑн тӗртсе янӑ. Вара лав патне пухӑннӑ фашистсем Пахомова ҫавӑнтах тӑрмаласа пӗтернӗ, унӑн пӳртне ҫунтарса янӑ. Ҫавӑн пекех нимӗҫсем колхоз правленин членне Алексей Демидова тискеррӗн асаплантарса вӗлернӗ. Ӑна чӑпӑрккасемпе, прикладсемпе хӗненӗ, унтан штыксемпе чиксе пӑрахнӑ.

Смоленск облаҫӗнчи Морозовка ялӗнчен 10 хуҫалӑх тухса кайма ӗлкӗреймен. Фашистсем вӗсене нимӗн юлмиччен ҫаратса пӗтернӗ. Нимӗҫсем разбойникла пырса тапӑннӑ хыҫҫӑн ялта пӗр ӗне те, пӗр чӑх та, пӗр татӑк ҫӑкӑр та юлман.

* * *

Венгри чугунҫулӗсем ҫинче юлашки вӑхӑтра катастрофӑсемпе аварисен шучӗ хыттӑн ӳснӗ. Хӗвелтухӑҫ фронтне салтаксем е ытти тӗрлӗ ҫар снаряженийӗ турттарса каякан поездсем пуринчен ытларах катастрофа тӳсеҫҫӗ. Венгри влаҫӗсем действующи армине каякан 600 салтаклӑ пысӑк ҫар эшелонӗ крушени тӳснине тӗплӗн пытараҫҫӗ. Катастрофа ҫӗрле пулса иртнӗ. 20 вагон тӳнсе кайнӑ. Крушенин сӑлтавӗ чугунҫула юри пӑсни пулса тӑрать. Ньиредьхаз хули патӗнче ҫар грузӗ тиесе пыракан икӗ поезд хирӗ-хирӗҫ пырса ҫапӑннӑ. 32 вагон арканса кайнӑ. Нумай ҫар снаряженийӗ юрӑхсӑра тухнӑ.

* * *

Лунинецсен—совет рабочийӗсен речӗсем кунран-кун ӳссе пыраҫҫӗ, вӗсем машинӑсене, станоксене, аппаратсене кӑтартуллӑн пӑхса тӑраҫҫӗ тата мӗнпур вак-тӗвек юсав ӗҫне хӑйсем тӗллӗнех туса пыраҫҫӗ. Хура тинӗсри «И. Сталин» танкерӑн команди карап ҫинче вӑтам ремонт тӑвас ӗҫе хӑйӗн вӑйӗсемпех туса ирттернӗ. Вӗсен примерне кура «Эмба» тата «Варлам Аванесов» танкерсен экипажӗсем те ҫавӑн пекех тунӑ. Каспий тинӗсӗнчи «Каганович», «Цюрупа» т. ытти танкерсен экипажӗсем суднӑсене ӑнӑҫлӑн юсаса пыраҫҫӗ.

Омск чугунҫулӗ ҫинчи Таинча деповӗнчи машинистсем Щетинин, Васильченко, Посталенко, Тихонов, Ильин т. ытти нумай юлташсем паровозсене ҫунӑ вӑхӑтра юсас ӗҫе организациленӗ. Петропавловск деповӗнчи лунинецсем Авдонинпа Корнев юлташсем паха ҫитӗнӳсем тунӑ. Вӗсен локомотивӗсем юлашки уйӑхсем хушшинче ҫӑмӑл юсавсем тӑвас тӗллӗшпе пӗрре те депона кӗмен. Уфалейск дистанцинчи путевой обходчик Батний юлташ ҫулӑн хӑй пӑхса тӑракан участокӗнче юрӑхсӑра тухнӑ шпалсене хӑех улӑштарнӑ. Халиччен ҫак ӗҫе ятарласа уйӑрнӑ ремонт бригади туса пынӑ. Калинин чугунҫулӗ ҫинче путевой обходчиксенчен 280 ҫын ытла лунинла ӗҫлет. Ҫулӑн Торжок дистанцинчи обходчиксем Холмушкин, Доронин тата Пылаев юлташсем шпалсене юсаҫҫӗ, кюветсене тасатаҫҫӗ тата шпалсем айӗнчи тӑпрана ҫирӗплетсе тӑраҫҫӗ. Чугунҫул ҫинчи лунинецсем государствӑн укҫитенкине ҫӗршер пин тенкӗ перекетлесе хӑварнӑ.

Укҫа-тенкӗ пухас плана срокра тултармалла

ШӐХАСАН. Укҫа-тенкӗ пухас плана срокра тултарни хальхи вӑхӑтра мӗнле пысӑк вырӑн йышӑнса тӑни пуриншӗн те паллӑ. Ҫакна ӑнланса илнӗ ӗҫҫынсем вӑрҫӑ кунӗсем пынӑ вӑхӑтра укҫа-тенкӗ енӗпе государство умӗнче тӑракан парӑмсене вӑхӑтра тата срокчен парса татмасӑр тӳссе тӑма пултараймаҫҫӗ. Акӑ, Шӑхасан МТС трактористчӗсем Виҫҫӗмӗш Пятилетка (4-мӗш ҫулхи кӑларӑм) Заемне 11415 тенкӗлӗх ҫырӑннӑ пулнӑ, ҫав суммӑран 97,1 процентне парса татнӑ. Атнаш ялсоветне кӗрекен Киров ячӗпе тӑракан тата «Соревнование» колхозсенчи колхозниксем 12535 тенкӗлӗх ҫырӑннӑ, вӑл шутран 12446 тенкине пухса хывнӑ. Ҫавӑн пекех Анат-Вӑрманъял ялсоветӗнчи колхозниксем 10450 т. тӳленӗ. Уйкас-Кипек, Шуркасси, Енӗш ялсоветӗсенчи колхозниксем те хӑйсен обязательствине пурнӑҫланӑ.

3-мӗш кварталра укҫа-тенкӗ пухас тӗллӗшпе Шӑхасан ялсовечӗ уйрӑмӑнах мала тухрӗ. Ҫавӑн пекех укҫа-тенкӗ пухас тӗллӗшпе Анташпа Высоковка ялсовечӗсем те яланах малта пыраҫҫӗ. Анчах Шӑхасан районӗ укҫа-тенкӗ пухас тӗллӗшпе чылаях юлса пырать-ха. Уйрӑмӑнах укҫа-тенкӗ пухас тӗллӗшпе Матьшӳ ялсовечӗ квартал планне 26 процент ҫеҫ тултарнӑ. Ямаш, Шӗкӗр, Чулкӑмака, Тӳҫи-Ҫармӑс, Малти-Ӑнтавӑш ялсоветӗсем укҫа-тенкӗ пухас ӗҫре кая юлса пыраҫҫӗ. Укҫа-тенкӗ пухас ӗҫе кирлӗ пек туса пыма, районри финанс пайӗн финанс агенчӗсем пулса ӗҫлеме ҫӗнӗрен лартнӑ юлташсене кулленхи ӗҫре вӗрентсе пымалла, массӑсем хушшинче ӑнлантарулла ӗҫе вӑйлатмалла.

В. ЧЕРНОВ.

Совет воинӗсен паттӑрлӑхӗ

Одессӑран панӑ радиопередача

Сентябрӗн 27-мӗшӗнче Одессӑран радиопередача пулнӑ. Чи малтан Одесса оборони районӗн политотдел начальникӗ полковой комиссар Бочаров, микрофон умне тухса, ҫапла каланӑ: Одесса патӗнче нимӗҫсемпе румынсен чи лайӑх дивизийӗсем хӑйсем валли вилӗм тупаҫҫӗ. Ҫынҫиен Гитлерӑн Румынири лакейӗсем хулана хӳтлесе тӑракан Хӗрлӗ Ҫар чаҫӗсем хирӗҫ тӑнине ҫӗнтерме хӑтланса, ҫӗнӗ полксемпе дивизисене ҫапӑҫӑва кӗртсе яраҫҫӗ. Красноармеецсем, командирсем тата политработниксем ҫирӗп тата ним хӑрамасӑр хирӗҫ тӑни ҫине пырса ҫапӑнса вӗсем пӗрин хыҫҫӑн тепри пӗтеҫҫӗ.

Хӗрлӗ Ҫар хула патне пымалли ҫулсене паттӑррӑн хӳтлесе тӑрать. Тинӗс тата сывлӑш флочӗсем тӑшман атакисене аркатса яраҫҫӗ, ӑна пӗтерсе тӑкаҫҫӗ.

Юлашки кунсенче кӑна пирӗн мухтавлӑ чаҫсем тӑшманӑн ҫӗнӗрен пухса йӗркеленӗ икӗ дивизине ҫапса аркатрӗҫ.

Хулана хупӑрласа тӑнӑ кунсенче фронтпа тыл пӗр-пӗтӗм пулса пӗрлешрӗҫ. Красноармеецсем патне окопа фабрикӑсенчен тата заводсенчен делегацисем пыраҫҫӗ. Хула патне пымалли ҫулсем ҫинче тата хула урамӗсенче вуншар пин граждӑнсем ӗҫлесе укрепленисем тӑваҫҫӗ.

Ун хыҫҫӑн Одессӑри ҫӑкӑр заводӗнчи стахановка Кокунь сӑмах тухса калать. Унӑн ывӑлӗ Григорий тӑван Одессӑна хӳтлет, унӑн хӗрӗ Александра хӑйӗн ирӗкӗпе хула тулашне ҫапӑҫусен уйхирне медицина сестри пулса кайнӑ.

— Одесса хӗрарӑмӗсем,—тесе калать Кокунь,—алла хӗҫпӑшал тытса тӑван хулана хӳтлеме, тӑшмана хирӗҫ ҫапӑҫма кирек-хӑш минутӑра та хатӗр.

Красноармеец Краинский ҫапла каланӑ: Пӗррехинче пирӗн подразделени тӑракан вырӑна тӑшман темле хӗсӗнсе кӗме пултарнӑ, 500—600 метр шалалла кӗнӗ. Эпӗ боецсен группипе фашистсене хӑваласа яма задани илтӗм. Малалла куҫса пырса, эпир лапамалла противникӑн колонни аннине асӑрхарӑмӑр. Эпир вырнаҫса выртрӑмӑр. Тӑшмана 200 метр таран ҫывӑха ярса, пӑшалсенчен пеме тытӑнтӑмӑр. Ҫакна фашистсем кӗтмен пулнӑ, вӗсем тарма тытӑнчӗҫ. Хӑйсен салтакӗсене чарас тесе офицерсем тараканнисем ҫине пеме пуҫларӗҫ. Эпир пӑшалсенчен персе тӑшмана пӗтерсе пырса, ӑна пӗр километр ытла хӑваларӑмӑр.

Радиопередача капитан Диганчук сӑмах тухса каланипе вӗҫленнӗ. Вӑл ҫапла каланӑ:

— Пирӗн соединенири боецсем, командирсем тата политработниксем Германипе Румынин йыткӗтӗвӗсене пӗтерсе тӑкмаллах ҫапаҫҫӗ. Одессӑна хӳтленин историне полковник Серебров, полковник Новиков, старший батальоннӑй комиссар Бойко, старший политрук Власов, Совет Хура тинӗсӗн хӗррисене паттӑррӑн хӳтлекен тата ытти нумай ҫынсен ячӗсем кӗреҫҫӗ. (ТАСС).

Ҫамрӑксен фашизма хирӗҫле Мускаври митингӗн участникӗсем патне саламсем янӑ ССР Союзӗнчи ҫамрӑксен организацийӗсене пурне те

Ҫапӑҫури юлташсем! Ӑшӑ саламсемшӗн тав туса сирӗн аллӑрсене чӑмӑртатпӑр.

Совет ҫамрӑкӗсем хамӑрӑн правительство тавра, хамӑрӑн ӑслӑ ҫулпуҫ Сталин юлташ тавра нихӑҫанхи пек мар таччӑн пӗтӗҫсе тӑраҫҫӗ.

Эпир кӗрешме тата ҫӗнтерме пӗр пӑркаланми ҫирӗп те хатӗр тӑратпӑр. Пирӗн тӗллев паллӑ, вӑй-хӑват ҫирӗп. Пирӗн лозунг—йӑлтах фронта валли, йӑлтах гитлерла Германине ҫӗнтерес ӗҫ валли.

ҪАМРӐКСЕН ФАШИЗМА ХИРӖҪЛЕ МИТИНГӖ.

Ленинград ҫамрӑкӗсене саламлани

Совет ҫамрӑкӗсен мухтавлӑ отрядне—пирӗн Ленинград хулинчи ҫамрӑксене пӗтӗм чӗререн боевой салам яратпӑр.

Сирӗн паттӑрла кӗрешӗве пӗтӗм ҫӗршыв пысӑк тимлӗхпе сӑнаса тӑрать. Пирӗн юратнӑ тӑвансем, эпир сирӗнпе пӗрле.

Тӑшмана хирӗҫ—малалла! Ылханлӑ фашизма пуҫӗпех ҫӗнтериччен—ҫапӑҫӑва!

ҪАМРӐКСЕН ФАШИЗМА ХИРӖҪЛЕ МИТИНГӖ.

Англи ҫамрӑкӗсем ҫамрӑксен фашизма хирӗҫле Мускаври митингне саламлани

ЛОНДОН, сентябрӗн 27-мӗш. (ТАСС). Англири ҫамрӑксен чылай организацийӗсем ҫамрӑксен фашизма хирӗҫле Мускаври митингне саламсем янӑ.

ВӖРЕНЕКЕНСЕН ТАТА МАШИНОСТРОЕНИРИ ҪАМРӐК РАБОЧИСЕН НАЦИЛЛӖ КОМИТЕЧӖ САЛАМЛАНИ

Англири вӗренекенсемпе ҫамрӑк металлистсенчен ҫамрӑксен фашизма хирӗҫле митингне боевой салам! Ҫамрӑк металлистсен октябрӗн 5-мӗшӗнче пухма палӑртнӑ нациллӗ конференцийӗ, пирӗн пӗтӗмӗшлӗ тӑшмана ҫапса ҫӗмӗрмешкӗн ытларах хӗҫпӑшал тӑвас тесе, хамӑрӑн мӗнпур вӑя хурса тӑрӑшма тупа тӑвӗ. Совет Союзӗнчи тата Англири ҫамрӑк рабочисем, ытти мӗнпур ҫӗршывсенчи ҫамрӑк рабочисемпе пӗрле, ылханлӑ фашизма пӗтерсе тӑкӗҫ, ҫӗнтерӳллӗ мире ҫӗнсе илӗҫ.

Вӗренекенсемпе машиностроенири ҫамрӑк рабочисен нациллӗ комитет ячӗпе ДЖОН МОР (Шотланди), ДИК НЕТЕЛЬТОН (Манчестер), УАЙТ (Лондон).

СТУДЕНТСЕН НАЦИЛЛӖ СОЮЗӖ САЛАМЛАНИ

Англи студенчӗсен халӗ ҫӗнӗ ӗҫ ҫулӗ пуҫланать. Совет Союзӗнчи ҫамрӑксене эпир чӗререн саламлатпӑр. Эсир паттӑррӑн тӑрса кӗрешни пире пурне те хамӑрӑн тивӗҫе пӗтӗмӗшпех пурнӑҫа кӗртме тата кӗрешӳре сирӗн тивӗҫлӗ туссем пулас тесе мӗн кирлине пурпе те тума хавхалантарать.

Америка ҫамрӑкӗсем ҫамрӑксен фашизма хирӗҫле Мускаври митингне саламлани

НЬЮ-ЙОРК, сентябрӗн 28-мӗш. (ТАСС). «Совет Союзӗпе отношенисем тытса пырас ыйтусемпе ӗҫлекен Америка совечӗ», Америкӑри ҫамрӑксен организацийӗсен руководителӗсенчен ҫамрӑксен фашизма хирӗҫле Мускаври митингне янӑ саламсем илнӗ.

«АМЕРИКА ҪАМРӐКӖСЕН КОНГРЕСӖ» ПРЕДСЕДАТЕЛӖ ДЖЕК МАК МИКАЭЛ ЯНӐ САЛАМ.

Гитлеризма пӗтерсе тӑкассишӗн пыракан сирӗн геройла кӗрешӗве «Америка ҫамрӑксен конгресӗ» миллионшар ҫамрӑк американецсен ячӗпе саламлать, сирӗнпе пӗр шухӑшлӑ пулни ҫинчен пӗлтерет тата эсир туса пыракан кӗрешӳре пӗрле ӗҫлеме сӑмах парать.

ПРОИЗВОДСТВАЛЛӐ ПРОФСОЮЗСЕН КОНГРЕСНЕ КӖРЕКЕН ЧИКАГОРИ ПРОФОРГАНИЗАЦИ СОВЕЧӖН СЕКРЕТАРӖ ГЕРБЕРТ МАРЧА ЯНӐ САЛАМ

Совет ҫамрӑкӗсене Чикагори ҫамрӑк рабочисен ячӗпе хӗрӳллӗн саламлатӑп тата тискер гитлеризма татӑклӑнах пӗтерсе тӑкассишӗн пыракан хӑюллӑ кӗрешӳрен савӑнса тӗлӗннине ҫинчен пӗлтеретӗп. Сирӗн кӗрешӳ—пирӗн кӗрешӳ пулса тӑрать. Эпир халӗ сирӗн валли хӑшпӗр ӗҫсене туса пыратпӑр, анчах малалла татах та нумайрах тума сӑмах паратпӑр. Хамӑрӑн пӗтӗмӗшле тӑшмана хирӗҫ тӑма хӗҫпӑшал тытма чӗннине эпир ответлеме хатӗр.

АМЕРИКӐРИ ҪАМРӐК ПИСАТЕЛЬСЕН ОРГАНИЗАЦИЙӖН ПРЕДСЕДАТЕЛӖ ПОУЛ ШЕНТ ЯНӐ САЛАМ

Америкӑри ҫамрӑк писательсем Совет Союзӗн ҫамрӑкӗсем майлӑ тата вӗсен нацистсене хирӗҫле хӑюллӑ кӗрешӗвӗ майлӑ ҫирӗппӗн тӑраҫҫӗ. Пӗтӗм тӗнчери ҫамрӑксем пӗрлешнипе кӑна эпир фашистла хӑрушлӑха пӗтерсе тӑкма пултаратпӑр. Пӗрлешӳллӗ Штатсенчи ҫамрӑк писательсем ҫак тӗллеве пурнӑҫа кӗртес тесе мӗнпур вӑйӗсене пама тупа тӑваҫҫӗ. Фашизма хирӗҫле Мускаври митинга салам та пысӑк ӑнӑҫлӑх сунатпӑр!

АМЕРИКӐРИ СТУДЕНТСЕН СОЮЗӖН СЕКРЕТАРӖ ГЕРБЕРТ УИТТ ЯНӐ САЛАМ

Совет ҫамрӑкӗсем гитлеризмӑн хура-хӑмӑр чумине хирӗҫ тӑрса чаплӑн кӗрешнипе Америкӑри 7 миллион студент нихӑҫанхинчен те хытӑ савӑнса хумханать. Никампа та танлаштарма ҫук хӑюллӑ совет ҫамрӑкӗсен, хӑйсен тӑван ҫӗршывне фашизм хӑрушлӑхӗнчен хӳтлекенсен, ҫав вӑхӑтра пур ҫӗршывсене те, вӑл шутрах пирӗн ҫӗршыва та, хӳтлекенсен ӗҫӗсем ҫинчен эпир ытларах та ытларах пӗлсе пыратпӑр. Ленинграда, Одессӑна тата совотӑн ытти территорийӗсене геройла хӳтлекенсене эпир ҫапла шантарса калатпӑр: Америкӑри студентсем хӑйсен умне лартнӑ пысӑк задачӑсене пурнӑҫа кӗртессишӗн алӑсене канӑҫ памасӑр ӗҫлесе пырӗҫ. Эпир Европӑра кӗрешекен ҫамрӑксене материаллӑ пулӑшу парассине хӑвӑртлатассишӗн хамӑрӑн вӑйсем ҫитнӗ таран пурне те тӑвӑпӑр, сирӗнпе, Англири тата ытти ҫӗршывсенчи ҫамрӑксемпе пӗрле эпир гитлерла Германин ҫар хӑватне пӗтерсе, гитлеризмӑн юлашкийӗсене ҫӗр ҫинчен шӑлса тӑкиччен лӑпланмӑпӑр.

(ТАСС)

Хӗвелтухӑҫӗнчи вӑрҫӑ „наполеонла вӗҫленессинчен“ Германире шикленеҫҫӗ

СТАМБУЛ, сентябрӗн 29-мӗш. (ТАСС). Швейцарири «Националь цейтунг» хаҫат ҫапла пӗлтерет: Германири влаҫсем хаҫатсемпе журналсен редакторӗсене Хӗвелтухӑҫӗнчи вӑрҫа хакланӑ чухне мӗнле те пулин историллӗ танлаштарусем тума чарнӑ. Ҫак вӑрҫа Наполеонӑн Россиӑри походӗпе мӗнле те пулин майпа ҫыхӑнтарса танлаштарусем тума татӑклӑнах чарнӑ. Ҫакӑнпа пӗрлех театрсен администрацийӗсене Наполеона асӑнакан спектакльсене репертуартан кӑларма хушнӑ. Ҫак фактсем ҫинчен пӗлтерсе, «Националь цейтунг» хаҫат ҫапла ҫырать: «Хӗвелтухӑҫӗнчи вӑрҫӑ мӗнле пынине Германире шикленсе сӑнаса тӑраҫҫӗ тата ҫак вӑрҫӑ наполеонла вӗҫленме пултарасси пирки калаҫаҫҫӗ».

„Ирӗклӗ австриецсен нациллӗ Советне“ туни

НЬЮ-ЙОРК, сентябрӗн 29-мӗш. (ТАСС). «Нью-Йорк таймс» хаҫатӑн Вашингтонри корреспонденчӗ пӗлтернӗ тӑрӑх, Торонто хулинче (Канада) доктор Плохл «Ирӗклӗ австриецсен нациллӗ Советне» туни ҫинчен пӗлтернӗ, совет пуҫӗнче Шушниг кабинечӗн членӗ пулнӑ Ротт тӑрать. Плохл Советӑн Вашингтонри представителӗ пулать.

Ҫамрӑксен фашизма хирӗҫле Мускаври митингне Швеци ҫамрӑкӗсем саламлани

СТОКГОЛЬМ, сентябрӗн 28-мӗш. (ТАСС). Ҫамрӑксен фашизма хирӗҫле Мускаври митингӗ ячӗпе ҫакӑн пек салам янӑ: Швецири ҫамрӑк интеллигентсен фашизма хирӗҫле организацийӗ фашизма хирӗҫле Мускаври митинга ҫулӑмлӑ, боевой салам ярать. Фашизма хирӗҫ пыракан кӗрешӗве совет ҫамрӑкӗсем геройла хутшӑннине чӗререн савӑнса тӗлӗннипе сӑнаса тӑратпӑр тата фашизмран ҫӑлӑннӑ этемлӗхӗн ҫутӑ малашлӑхӗшӗн пыракан кӗрешӳ фронтӗнче хамӑрӑн тивӗҫлӗхе пурнӑҫа кӗртме сире сӑмах паратпӑр.

РЕСПУБЛИКӐРИ УЙХИРСЕНЧЕ

Кӗлтесене капана хывни

Вырнӑ тырпула капана хывас ӗҫ чылай районсенче вӗҫленсе пырать. Сентябрӗн 25-мӗш тӗлне Калинински район кӗлте кӗртсе капана хывассине 95,3 процент, Пӑрачкав районӗ—90,9 процент, Ҫӗмӗрле районӗ—90,4 процент пурнӑҫланӑ. Иртнӗ пиллӗккунлӑхра санталӑк ҫӑмӑрлӑ пулчӗ. Апла пулин те, Чкаловски район пысӑк тимлӗхпе ӗҫлерӗ. Ҫак районри колхозсем иртнӗ пиллӗк кун хушшинче 7 пин гектар ҫинчен кӗлте кӗртсе капана хывнӑ. Ҫав вӑхӑтрах авӑн ҫапас ӗҫе те лайӑх организациленӗ, вырса пуҫтарнӑ тырпулран ҫуррине яхӑн ҫапса та пӗтерчӗҫ.

Ҫӗрулми кӑларни

Сентябрӗн 25-мӗш тӗлне республикӑри пур районсенче те ҫӗрулми кӑларма тытӑннӑ. Ҫӗрулми кӑларас тӗлӗшпе Красноармейски, Елчӗк, Вӑрмар тата Хӗрлӗ Чутай районӗсем малта пыраҫҫӗ. Ку вӑхӑтчен ҫак асӑннӑ районсенче 200 гектартан пуҫласа 377 гектара ҫити ҫӗрулми кӑларнӑ.

Кӗрхи ҫӗртме туни

Иртнӗ пиллӗк кун хушшинче республикипе мӗнпурӗ 18.671 гектар кӗрхи ҫӗртме тунӑ. Хӗрлӗ Чутай районӗ ҫӗртме планне 67,3 процент тултарчӗ. Ҫак районри колхозсем пиллӗк кун хушшинче 1.400 гектар сухаланӑ. Ҫӗрпӳ районӗ те ҫӗртме сухи тӑвассине ҫуррине яхӑн тултарнӑ, пурӗ 5 пин гектар ытла сухаланӑ. Кӗрхи ҫӗртме тӑвас тӗлӗшпе уйрӑмӑнах Кувакино районӗ юлса пырать.

Кӗрхи ҫӗртме тумалли ҫӗр лаптӑкӗ ҫине 52.502 лав тислӗк кӑларнӑ. Вӑл шутран Пӑрачкав районӗ 17.105 лав, Канаш районӗ 9.793 лав кӑларнӑ.

Ӑмӑртун хӑвачӗ

ЭЛӖК. Актайри «Комбайн» колхозӑн пур бригадисенче те социализмлӑ ӑмӑрту анлӑн сарӑлнӑ. Ӗҫре ӑмӑртса ӗҫленине пула колхоз кӗрхи тырӑсене пӗтӗмпех ҫапса пӗтерчӗ. Ҫурхи культурӑсене те ҫурри ытларах ҫапса типтерленӗ. Строительство бригадинче ӗҫлекен колхозниксем выльӑхсем валли икӗ сарай, тепӗр вите туса хатӗрлерӗҫ. Колхозӑн кӑҫал выльӑх апачӗ ҫителӗклӗ, ӑна перекетлӗн тытаҫҫӗ. Колхоз 1941 ҫулшӑн государствӑна тӗштырӑ, аш-какай, ҫу парса татнӑ.

А. АСТРОВ.

Доклад пулчӗ

ҪӖМӖРЛЕ. Ҫак кунсенче древкомбинат клубӗнче районри прокурор Лермантов юлташ «Совет государстви ҫар служащийӗсен ҫемьисемшӗн тӑрӑшать» темӑпа доклад туса пачӗ. Вӑл доклада итлеме комбинатри рабочисем тата хулари работницӑсемпе килхуҫи хӗрарӑмӗсем нумайӑн пухӑнчӗҫ.

М. ЛИСИНА.

Советсен яланлăх комиссийĕсем

Советсен яланлăх комиссийĕсем ĕçҫынни депутачĕсен Советĕн чăн-чăн боевой помощникĕсем пулса тăраççĕ.

Чăваш АССР Верховный Советĕн Президиумĕ нумаях пулмасть ĕççынни депутачĕсен районри тата ялти Советĕсен яланлăх комиссийĕсен ĕçĕсем çинчен сÿтсе-яврĕ. Верховный Совет Президиумĕ çакна палăртрĕ: Канаш хула Совечĕ çумĕнчи шкул енĕпе ĕçлекен яланлăх комисси (председателĕ Тихонова юлташ) тата Канаш районĕнчи Шаккăл ялсовечĕн ялхуçалăх комиссийĕ (председателĕ Алексеев юлташ) çителĕклĕ ĕçлесе пыраççĕ. Çак яланлăх комиссисен председателĕсем хăйсен ĕçне план тăрăх туса пынă, нумай колхозниксемпе колхозницăсене Советсен ĕçне явăçтарнă. Çав яланлăх комиссисем пĕр-пĕр ĕçпе паллашса, малтан тĕрĕслесе хатĕрленĕ материалсем тăрăх советсен сессийĕсенче содокладсем туса панă; хуçалăхлă-политикăллă задачăсене пурнăçлас, çĕршыв оборонине çирĕплетес, государство умĕнчи обязательствăсене пурнăçа кĕртес тĕлĕшпе советсене пулăшса тăнă. Шаккăл ялсовечĕ çумĕнчи ялхуçалăх комиссийĕн председателĕ Алексеев юлташ, ялти актив пулăшнипе, комисси ĕçне малти вырăна кăларса тăратнă. Вăл ялсовет сессисенче тĕрлĕрен ыйтусем тăрăх виçĕ хутчен—çурхине хатĕрленесси, çурхи тырăсене акасси мĕнле пыни тата уборкăна хатĕрлес ыйтусем тăрăх—содоклад туса панă. Хальхи вăхăтра Шаккăл ялсовечĕ çумĕнчи ялхуçалăх комиссийĕ уборкăна ăнăçлăн вĕçлесе çитерме, кĕлте турттарса капана хывма, авăн çапса государствăна тырă парса татма колхозсен правленийĕсене пулăшса пырать. Актив пулăшса пынипе Алексеев юлташ колхозсенче ялхуçалăх машинисемпе тĕрĕс усă курнине, урапасем, лаша кÿлмелли хатĕрсем мĕнлине, силос хывасси мĕнле пынине тата выльăхсене хĕлле усрамалли çуртсем хатĕррине тата ыттисене те тĕрĕслесе тухнă.

Канаш хула совечĕ çумĕнчи шкулсем енĕпе ĕçлекен яланлăх комисси хăйĕн ĕçне 45 активиста явăçтарнă. Вăл комисси ача ашшĕ-амăшсен лекторине организацилес, хулари тата шкулсенчи библиотекăсем мĕнле ĕçлесе тăнине тĕрĕслесе тухса, вĕсен ĕçĕсене лайăхлатас тата хутла пĕлменнисемпе хутла сахал пĕлекенсене вĕрентес енĕпе пысăк ĕçсем туса ирттернĕ.

Вĕренекенсен ашшĕ-амăшĕсен комитечĕсем урлă яланлăх комисси Канаш хулинчи шкулсенче дисциплинăна çирĕплетес тĕлĕшпе тивĕçлĕ ĕçсем туса ирттернĕ.

Верховный Совет Президиумĕ çак комиссисен лайăх ĕçĕсене палăртса, комисси председателĕсене малашне татах та ытларах пуçаруллăх кăтартма, хăйсен сĕнĕвĕсене райсовет исполкомĕсемпе ялсовет сессийĕсенче пăхса тухма лартас, вĕсене пурнăçа кĕртсе пырас тĕлĕшпе çине тăрсах ĕçлесе пыма хушрĕ. Советсем умĕнче вăрçă вăхăтĕнче тăракан ыйтусене татса парасси çине уйрăмăнах хытă çаврăнса пăхмалла. Ялхуçалăх комиссийĕсен уйра тырпулсене пухса кĕртес, кĕлтесене капана хывас, авăн çапас, государствăна тырă тата ытти продуктсене срок çитиччен парса татас тĕлĕшпе ытларах ĕçлемелле. Çавăнпа пĕрлех выльăх-чĕрлĕх валли хĕллене апат-çимĕç, ăшă çуртсем хатĕрлесси те тата ыттисем енĕпе те тивĕçлĕ ĕçсене кĕске вăхăтрах туса ирттермелле.

Шкул комисси умĕнче те пысăк задачăсем тăраççĕ. Ашшĕсене Хĕрлĕ Çара илсе кайнă ачасене шкулсене, яслĕсене, ача садĕсене çÿреттермелле тăвас пулать, шкул ачисене валли учебниксем, ăшă тумтирсем туянма пулăшмалла.

Советсем çумĕнче ĕçлекен яланлăх комиссисен пурин те çак лайăх ĕçлекен комиссисен опычĕсем тăрăх хăйсен ĕçне сĕнетсе урăхлатмалла, хăйсен ĕçне вăрçă вăхăтне тивĕçлĕн туса пырас пулать.

М. ПРОХОРОВ.

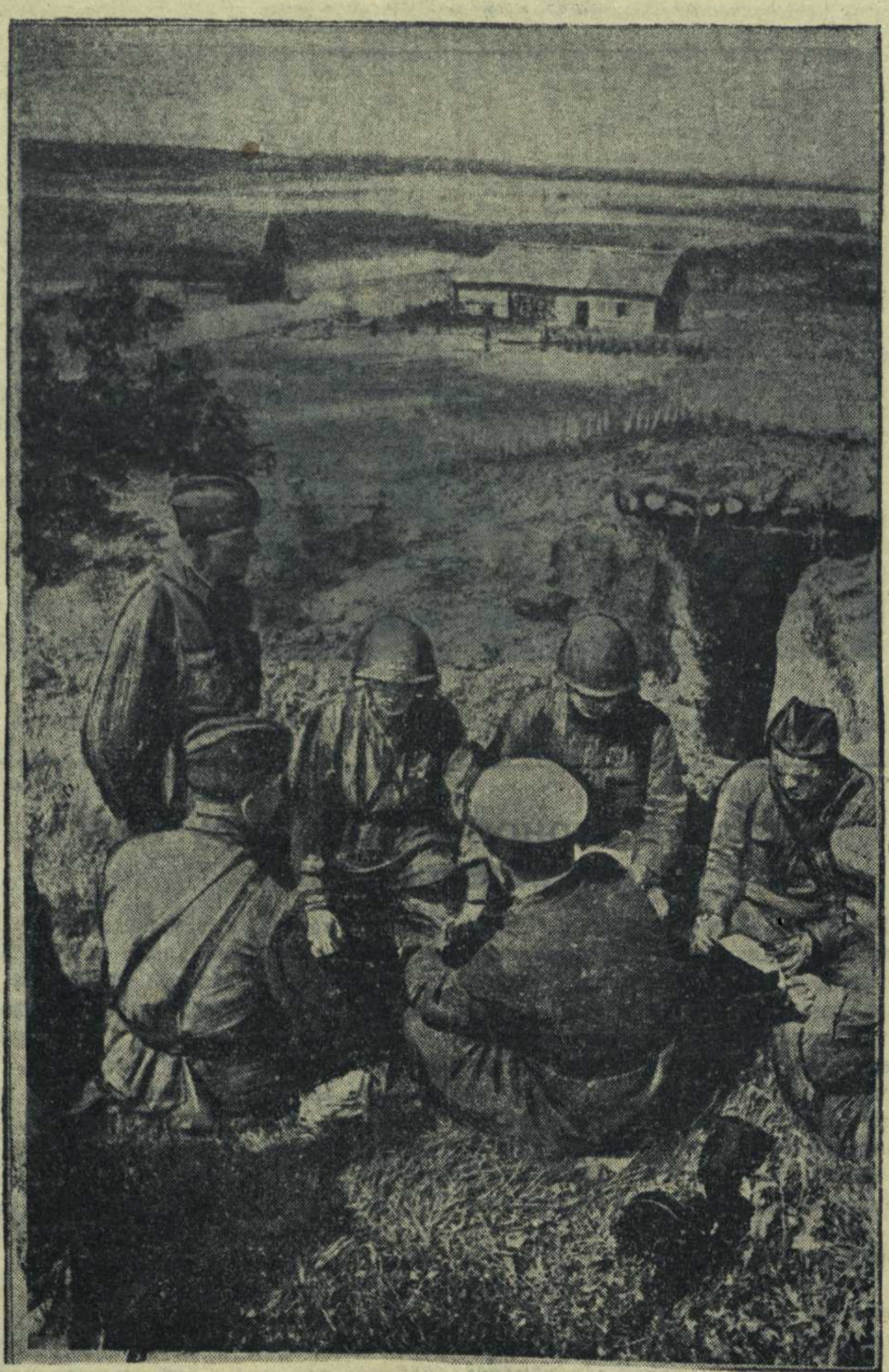

ДЕЙСТВУЮЩИ АРМИ. **Укерчĕк çинче:** Парткомисси позицисенче лару ирттерет. Н. П. Сердюков майора (сулахайра) партие илеççĕ. Граждăн вăрçинче тата белофинсене хирĕç пынă кĕрешÿ фронтĕнче тунă тава тивĕçлĕ боевой ĕçсемшĕн Сердюков юлташа орденсемпе наградăланă. Хальхи вăхăтра нимĕç фашисчĕсене хирĕç пыракан çапăçусенче боевой командир каллех малта пырать.

Г. ПЕТРУСОВ фотоÿкерчĕкĕ. (ТАСС фотохроники).

„Динамо“ колхозри комсомолецсем отечественнăй вăрçă кунĕсенче

КУСЛАВККА. Аманикри «Динамо» колхоз çумĕнчи комсомол организацийĕ отечественнăй вăрçă кунĕсенче хăйĕн ĕçне урăхлатса çĕнетрĕ.

Организацинче пурĕ 17 комсомолец. Комсомолецсем чылайĕшĕ колхоз производствинче ответлă вырăнсенче ĕçлеççĕ. Фронта кайнă çынсен вырăнне ĕçлеме тăраççĕ. Комсомолка Н. Мясникова звеновод пулса ĕçлет. Унăн звени колхозра малта пырать. А. Чернова уборка вăхăтĕнче яслĕ заведующийĕ пулса ĕçлерĕ. Халĕ колхозра авăн çапас, силос хывас тата ытти ĕçсенче пĕтĕм вăйран тăрăшса ĕçлет. А. Гурьянова 1938 çултанпа пăрусем пăхать. Выльăх-чĕрлĕх йышне ÿстерессишĕн куллен кĕрешет. Вăл пăхакан пăрусем талăкне 700—800-шер грамм хушăнаççĕ. Комсомолец Чернов юлташ вулав çурчĕн заведующийĕ, колхозри стена хаçачĕн редакторĕ пулса ĕçлет. Комсомолецсем счетовод, кладовщик, продавщица, агротехник пулса ĕçлеççĕ. Пуçламĕш организацин секретарĕ Чуриков юлташ фронта кайнă Мясников вырăнĕнче ял совет секретарĕ пулса ĕçлет. Çамрăк комсомолкăсем З. Жигаловăпа М. Скворцова отечественнăй вăрçăн малтанхи кунĕсенчех МТС-ри комбайнерсен помощникĕсене хатĕрлекен курса вĕренме кайрĕç. Çамрăк комсомолкăсем курсран вĕренсе тухнă хыççăн хăйсен пултарулăхĕсене кăтартса стахановла ĕçлеççĕ.

Комсомолецсем колхозри агитациллĕ-массăллă ĕçе вăйлатрĕç. Агитколлективра пурĕ 34 агитатор. Вĕсенчен комсомолецсем 17, коммунистсем 3, ыттисем ялти учительсемпе бригадирсем. Агитаторсем колхозра агитациллĕ-массăллă ĕçе вăрçă вăхăчĕ ыйтнă пек туса пыраççĕ.

Уборкăна тухнăранпа агитаторсене пухса 3 хутчен семинар туса ирттернĕ. Унта агитаторсене мĕнле ĕçлемелли çинчен тĕплĕн каласа панă.

Колхоз правленийĕ кашни бригадăнах «Чăваш Коммуни», районри «Ленин ялавĕпе» хаçатсене çырăнса панă. Агитаторсем хаçатсем çинчи çĕнĕ хыпарсене колхозниксене вуласа параççĕ. Уйрăмăнах Чернов, Гурьянов, Чуриков, Смирнова, Агеев агитаторсем лайăх ĕçленине палăртмалла.

Çакăнпа пĕрлех колхозра стена хаçачĕсене те вăхăтра кăларса тăраççĕ. Унта колхозри стахановецсем çинчен тĕплĕн çутатаççĕ. Пурĕ кăçал колхозра 18 номер стена хаçачĕ кăларнă. Кунсăр пуçне уборка вăхăтĕнче кашни бригадăрах 3-шер номер тухнă. Стена хаçачĕсене кăларас ĕçе комсомолец Чернов юлташ ертсе пырать.

Колхозниксене çар ĕçне вĕренме ПВХО, ГСО кружокĕсене организациленĕ. ГСО кружокне трахсестра Т. Иванова ертсе пырать. Çак кунсенче ГСО кружокĕ хăйĕн программине вĕренсе пĕтерчĕ.

Агитаципе-массăллă ĕçе куллен туса пынă май, колхозра хуçалăх ĕçĕсем вăхăтра пурнăçа кĕрсе пыраççĕ. Колхозниксем ирхине ирех ĕçлеме пуçласа, çĕрле тин киле таврăнаççĕ.

Колхозниксен ĕçри хастарлăхĕ пысăк. Колхоз уборка ĕçне кĕске срокра, пысăк пахалăхпа ирттерчĕ. Халĕ колхозниксем авăн çапас, кĕрхи çĕртме тăвас, кĕлте турттарас тата силос хывас ĕçсенче ĕçлеççĕ.

3—6-мĕш бригадăсем авăн çапса пĕтерчĕç. Колхозăн кăçал тырпул питех те вăйлă. Иртнĕ çулта колхоз вăтам шутпа гектартан 15 центнер ытларах çеç илнĕ пулсан, кăçал кашни гектартан вăтам шутпа 25 центнертан хая мар туса илет.

Колхоз çитес çулхи вăйлă тырпулшăн та кĕрешет. Халĕ 58 гектар çинче кĕрхи çĕртме тунă.

Государство умĕнчи обязательствăсене срокчен пурнăçлас тĕлĕшпе комсомолецсем ответлăха хăйсем çине илнĕ. Государствăна обязательнăй йĕркепе тырă тăратассине пур культурăсем тăрăх та 100 процентпех тултарнă. Сĕт-çу, çăмарта, çăм парса татнă. Государствăна пахча-çимĕç поставкисене тÿлесе татнă хыççăн, закупка шучĕпе 700 килограмм купăста, 2 тонна помидор тата хăяр нумай панă. Колхоз оборона фондне 1000 литр сĕт, 240 килограмм аш-какай, 50 килограмм çăм пачĕ.

Комсомол организаци союзра тăман çамрăксемпе ĕçлет. Отечественнăй вăрçă пуçланнăранпа комсомолецсен пухăвĕ 5 хут пулса иртрĕ. Вĕсенчен 2 хут ялти çамрăксемпе пĕрле пулнă.

Комсомолецсен пуçарăвĕпе кăçал 2 хут воскресник туса ирттернĕ. Августăн 17-мĕшĕнче пулса иртнĕ воскресникре 423 çын ĕçленĕ. Пурĕ 464 ĕçкунĕ ĕçлесе оборона фондне панă. Сентябрĕн 7-мĕшĕнче те воскресник япăх мар пулса иртрĕ.

Комсомолецсем выльăх-чĕрлĕх йышне ытларах ÿстерессишĕн кĕрешеççĕ. Çавна май хĕллене валли ытларах силос хывса хăварассишĕн тăрăшаççĕ. Колхоз 113 тонна силос хывнă, ку ĕç халĕ те хĕрÿллĕн пырать.

А. ПЕТРОВА.

Çĕршыв оборонине вăйлатаççĕ

Совет Союзĕнчи ĕççыннисем хăйсен тăван çĕршывне юратса, уншăн пурнăçĕсене шеллемесĕр тăшмана хирĕç кĕрешеççĕ; тăван çĕршыва мĕнпе те пулин пулăшма тăрăшаççĕ; ĕççыннисем хăйсен пуçаруллăхĕпе çĕршыв оборонин фондне çирĕплетме укçа-тенкĕ, хаклă япаласем, апат-çимĕçсем пухаççĕ. Çавнашкалах Хĕрлĕ Çар боецĕсене валли вагонĕ-вагонĕпе ăшă тумтирсем хатĕрлесе яраççĕ.

Рабочисемпе работницăсем, служащисем, колхозниксем Виççĕмĕш Пятилетка (4-мĕш çулхи кăларăм) Заем укçине срокченех тÿлесе татаççĕ. Пирĕн республикăра сентябрĕн 1-мĕшне 337 колхоз заем укçине пĕтĕмпех тÿлесе татнă. Сентябрĕн 10-мĕшне перекет касси урлă оборона фондне çирĕплетме 3 миллион та 20 пин тенкĕлĕх заем облигацийĕсем панă. Чылай колхозниксем тата единоличниксем виççĕмĕш квартал планĕ тăрăх тÿлемелли заем укçине ытлашшипех тÿлесе татнă.

Чкаловски район виççĕмĕш квартална заем укçи тÿлемелли плана 223,1 процент тултарнă. Елчĕк районĕ—202 процент, Комсомольски район — 167,4 процент, Вăрмар районĕ — 163,6 процент тултарнă. Кунашкал лайăх примерсем сахал мар, анчах районсенчи хăшпĕр ялсем, уйрăмах Канаш, Етĕрне, Сĕнтĕрвăрри районĕсенче заем укçи пухас тĕлĕшпе кая юлса пыраççĕ.

Çав районсенчи кая юлса пыракан ялсенче массăллă ăнлантару ĕçне вăйлатса малта пыракан районсемпе танлаштармалла.

1941 çулти июнĕн 23-мĕш хыççăн перекет кассине хунă укçа-тенкĕне илес йĕрке çинчен СССР Финанс Халăх Комиссариачĕ ăнлантарса панă хыççăн республикăри ĕççыннисем 10 кун хушшинче перекет кассисене 287 пин тенкĕ хывнă.

Вăрçă вăхăтĕнчи обстановка вырăнсенчи партипа совет тата финанс органĕсенче ĕçлекен работниксене укçа-тенкĕ пухас ĕçе нихăçанхи пек мар лайăх организацилеме хушать. Районсенчи руководительсемпе финанс органĕсен комсодсене, финанс ĕçĕн активисчĕсене куллен ĕçре пулăшса пымалла. Ĕççыннисем хушшинче массăллă ăнлантару ĕçне анлăн сарса, каласусемпе докладсем туса ирттермелле. Укçа-тенкĕне перекет кассинче тытни çĕршыв оборонине пысăк пулăшу панипе, çав вăхăтрах перекет кассине укçа хуракан хăйне кирлĕ таран укçине кирек хăçан та каялла илме пултарни çинчен тимлĕн ăнлантарса памалла.

Ф. МИРОНОВ.

Мала тухнă трактористсем

Отечествăллă вăрçă кунĕсенче Шăхасан машинно-тракторнăй станцинче ĕçлекен чылай трактористсемпе комбайнерсем тата машиноведсем производствăра пысăк тухăçлăхпа ĕçлесе, ирсĕр тăшмана çапса аркатма вăй-хăват пухаççĕ. Пĕр çын ик çын вырăнне тăрса ĕçлесси, горючи ытларах перекетлесе хăварассишĕн кĕрешесси халь ĕнтĕ вуншар трактористсен примерĕ пулса тăчĕ. Акă, 3 çул хушши Пĕтĕм Союзри ялхуçалăх выставкин участникĕ пулнă, Главвыставкомăн Пĕчĕк кĕмĕл медалĕпе наградăланă Николай Чернов тракторист тракторпа ĕçлемелли плана ытлашшипех тултарнă. Çавăн хыççăн МТС дирекцийĕ ăна комбайнер пулса ĕçлеме лартнă. Çак ĕçре те Чернов юлташ питĕ ăста ĕçлерĕ, кашни кун 10—12 гектар вырса пычĕ.

Парти членĕн кандидачĕ Петр Максимов юлташ та производствăра малта пырать. Ку таринччен вăл 240 гектар çинче тĕрлĕрен ĕçсем туса, çулталăкри плана ирттерсе тултарнă. МТС-ри пуçламĕш парторганизаци çак малта пыракан производственнике ВКП(б) членне илчĕ.

Яков Авакумов, Яков Яковлев, Николай Платонов трактористсем те ĕç планне 110—120 процент тултарнă. Петр Гаврилов тракторист та мухтавлă ĕçпе палăрса тăрать, вăл 220 гектар вырăнне 341 гектар çинче ĕçлесе, чылай горючи перекетлесе хăварнă. Çавăн пекех Федор Захаров (1-мĕш бригада), Н. Яковлев (5-мĕш бригада), П. Кашин (6-мĕш бригада), Степан Егоров (8-мĕш бригада), С. Михеев ((11-мĕш бригада), Н. Савкин (14-мĕш бригада) çулталăкри производствăллă плана ирттерсе тултарнă. Вĕсен йышĕ ÿснĕçемĕн ÿссе пырать. Мĕншĕн тесен халь тракторпа авăн çапас, кĕрхи çĕртме тăвас ĕçсем анлă сарăлса пынă чух, плана ирттерсе тултарма пур майсем те çителĕклĕ. Çакна пула чылай трактористсем халь 2 çыншăн ĕçлеме тытăнчĕç. Акă Сергей Якимов бригадинчи тракторист Михаил Иванов çĕрне-кунне пăхмасăр, талăкра 2—3 сехет канать те, çаплах 2 çыншăн ĕçлет. Тракторист Яков Яковлев та ку тĕлĕшпе паха тĕслĕхсем кăтартса пырать.

В. ЧЕРНОВ.

Çулталăкри плана тултарнă

ЕТĔРНЕ. Сталин юлташ ячĕпе тăракан промартельри рабочисемпе работницăсем нихăçанхи пек мар пысăк çĕкленÿпе ĕçлеççĕ. Цехпа цех тата уйрăм работниксем пĕр пĕринпе ăмăртса ĕçленипе ĕç нормисене ирттерсе тултаракансен шучĕ кунран-кун ÿссе пырать. Çамрăк работница Борисова юлташ кашни уйăхрах плана 200 проц. тултарать. Недошивина, Щетинина юлташсем—150 процент, Абакумова, Шатрова юлташсем кулленхи нормăна 120-шер процент тултарса пыраççĕ. Иртнĕ çулхипе танлаштарсан, стахановецсен шучĕ икĕ хут ытла ÿснĕ. Çавна пула сентябрĕн 20-мĕш тĕлне артель çулталăкри плана 102 процент тултарчĕ. Стахановка А. Аникина ертсе пыракан тĕрĕ тĕрлекен цех çулталăкри плана 142 процент тултарнă. Çĕвĕ çĕлекен цех плана 104 процент тултарнă. Çавнашкалах ытти цехсем те çулталăкри плана октябрĕн 1-мĕшне тултарма тăрăшаççĕ. Кăçал артель 105 пин тенкĕ тупăш илнĕ, çулталăк вĕçленнĕ тĕле татах чылай продукци кăлараççĕ.

Çĕршыв оборонин фондне çирĕплетме артель тупăшĕнчен 21.600 тенкĕ, членсем хушшинче валеçмелли тупăшран 3.500 тенкĕ тата артель администрацийĕ 3.500 тенкĕ панă.

Кунсăр пуçне, артельри членсем Хĕрлĕ Çар боецĕсемпе командирĕсем валли ăшă тумтирсем, çăматă, мулахай, чулхасем ярса параççĕ.

Я. СОРОКИН.

ВРАЧ КАНАШĔСЕМ

Вар-хырăм тифĕнчен мĕнле сыхланмалла

Патша Российĕнче вар-хырăм тифĕпе çулсерен çĕршер пин çын чирленĕ. Çакă вăл пурнăçпа ĕç условийĕсем йывăрринчен, ĕççыннисем ун чухне тĕттĕмлĕхре пурăннинчен килнĕ.

Халĕ Совет Союзĕнче халăх сывлăхĕшĕн партипе правительство тăрăшнине пула, вар-хырăм тифĕпе чирлесси революцичченхипе танлаштарсан 21 хута яхăн чакнă.

Социализмлă аслă çĕршыв мĕнпур ĕççыннисене культурăллă ырă пурнăç туса пачĕ. Пирĕн тăван çĕршыв çине ултавлăн килсе тапăннă фашистла çынçиенсем ĕлĕкхи хĕн-хурлă йывăр пурнăçа татах каялла таврăсшăн. Тăшман пирĕн халăха пĕтерес тесе нимĕнле ирсĕр ĕç тăвасси умĕнче те чарăнса тăмасть.

Ерекен хăрушă чирсем вăрçă вăхăтĕнче яланах тăшмана пулăшакансем пулса тăраççĕ. Çав чирсем халăх сывлăхне ишĕлтереççĕ, тыла хавшатма пултараççĕ. Пирĕн Хĕрлĕ Çарăн яланах çирĕп те сывлăхлă тыл пулмалла.

Çавăнпа та пирĕн умра ерекен хăрушă чирсем сиксе тухассинчен сыхланас, вĕсене вăхăтра пĕтерсе пырас задача тăрать. Урăхла каласан, пирĕн санитари оборонине пур енĕпе те тĕреклетсе пымалла, çак ĕçе мĕнпур ĕççыннисене хутшăнтармалла.

Кирек мĕнле вăхăтра та, уйрăмах вăрçă вăхăтĕнче, халăха пысăк сиен кÿме пултаракан чирсенчен пĕри вăл—вар-хырăм тифĕ пулса тăрать. Çак усал чире пуçĕпех çĕнтерес тесен, вăл ăçтан тухнине, мĕнле майпа сарăлнине пĕлмелле.

Вар-хырăм тифĕ—ерекен йывăр чир. Çав чир этем организмне вар-хырăм тифĕн бактерийĕсем, урăхла каласан, палочкисем е бациллисем лекнипе пуçланса каять. Вар-хырăм тифĕн бактерийĕсене 1880 çулта Эберт ученăй тупса палăртнă.

Вар-хырăм тифне саракансем чи малтан çак чирпе чирленĕ çын пулса тăрать. Чир иртсе кайнă хыççăн та вар-хырăм тифĕн бациллисем çав этем ăшĕнчен темиçе эрне хушши тасалса çитеймеççĕ, вĕсем этем организмĕнчен этем каяшĕпе пĕрле тухса тăраççĕ.

Хăшпĕр çынсен, вĕсем хăйсем пĕтĕмĕшпех сывалса çитнĕ пулсан та, çав бациллăсем нумай вăхăт хушши тухса тăраççĕ. Çавăн пек çынсене бациллоносительсем теççĕ. Вар-хырăм тифĕ чирлĕ çын каяшĕ лекнĕ вырăнтан кăна мар, çав чирлĕ çын тыткаланă нумай тĕрлĕ япаласемпе апат-çимĕçсенчен те ерме пултарать. Сăмахран, тĕпчесе пăхнă хыççăн вар-хырăм тифĕн микробĕсене алăк хăлăпĕсем çинче, графин пăкки çинче тата ытти çĕрте те тупнисем пулнă. Çак чирĕн бациллисем массăллăн усă куракан продуктсем çине лексен, вар-хырăм тифĕн эпидемийĕ питех те вăйлăн сарăлса кайма пултарать.

Вар-хырăм тифĕ этемĕн мĕнпур органĕсемпе ÿтне хавшатса сусăрлатать. Вăл этемĕн чи вăрăма тăсăлакан тата чи асаплă та вăйсăрлантаракан чирсенчен пĕри пулса тăрать. Вар-хырăм тифĕн палочкисем (бациллисем) чи малтан вар-хырăм органĕсене, уйрăмах çинçе пыршăн аялти пайне ишĕлтерме тытăнаççĕ, — çинçе пыршă çинче тарăна каякан пачашкасем тухаççĕ. Çав пачашкасем вар-хырăмри юн тымарĕсене çисе шăтарсан, вар-хырăмра вăйлăн юн кайма тытăнма пултарать. Çав пачашкасене пулах пыршăсем те шăтма пултараççĕ.

Хальхи вăхăтра чир çавăн пек шала кайнине сахал тĕлпулма пулать, анчах та вар-хырăм тифĕ урăх енĕпе ытларах хăрушлăх кÿрет.

Вар-хырăм тифĕн палочкисем этем юнĕнче тата органĕсенче вилсе пăсăлма тытăнсан, вĕсен вилĕ ÿчĕсенчен наркăмăшлă япала — вар-хырăм тифĕн токсинĕ сăрхăнса тухма тытăнать. Çав наркăмăшлă япала (яд), пуринчен ытларах, пуç мимипе чĕрене сиен кÿрет, çавăн пекех, ытти органсене те (пÿрене, сулана, ÿпкене, пĕвере т. ыт. те) сусăрлатать. Чĕрепе нервăсен системине сиенлетнĕ пирки чирлĕ çын час-часах пуç мими арпашнипе вăйлăн аташма пуçлать.

Пĕтĕм организм пуç мимине пăхăнса тăрать. Çавăнпа та пуç мими сусăрланни чи паха органсене — юн çаврăнăçне, ÿпкене т. ыт. те пырса тивет.

Вар-хырăм тифĕ шала кайса çапла нумай тĕрлĕ органсене сиенлеме пултарать, анчах та чире вăхăтра асăрхаса илсе тивĕçлĕ майсемпе сиплесен, ăна ун пек сиенлесрен чарса лартма пулать.

Вар-хырăм тифĕ вăтамран 4 эрнене яхăн тăсăлать. Чирлĕ çын малтанхи кунсенче ура çинчех çÿрет, хал пĕтнине, пуç ыратнине тата апат çиес килменнине кăна туять. Пĕр тăватă кун иртсен чир вăйланать, çыннăн вăй-халĕ питĕ пĕтсе çитет, сывăрайми пулать, пуçĕ хытăрах ыратма пуçлать, чирлĕ çын вара ирĕксĕрех вырăн çине выртать.

Пĕррмĕш эрне вĕçнелле температура вăйлăн ÿссе каять. Чирлĕ çыннăн час-часах тула тухма вар-хырăмĕ пиĕтĕрĕнсе ларать, хырăмĕ карăнать. Çĕрле час-часах аташать, тăнне çухатать. Иккĕмĕш эрне çинче чирлĕ çыннăн хырăмĕ çинче кĕрен-хĕрлĕ вĕтĕ шатра тухать. Унтан çав шатра кăкăр çине, çурăм çине, ал-урасем çине сарăлать. Çынна питĕ хытă вĕрилентерет. Питĕ йывăр чухне чирлĕ çын шыва та хăй ĕçеймест, хăй тĕллĕн тула тухаймасть, тути-çăварĕсем вĕрипе таткаланса каяççĕ. Вар-хырăм питĕрĕнсе ларнинчен варвитти пуçланать, чирлĕ çын хырăмĕ час-часах хытă ыратнипе асапланать, вăл питĕ начарланса каять. Унтан вĕри чакма тытăнать, ăс-тăн усăлса пырать. Вĕри чакнă хыççăн, çын питĕ вăрахăн сывалма пуçлать, питĕ ерипен вăй пухса пырать.

Вар-хырăм тифĕнчен сыхланас тесен, вăл мĕнле майсемпе ерме пултарнине пĕлмелле.

Çак чир этем ăшне вар-хырăм тифĕн микробĕсем лекнипе пуçланнине эпир пĕлетпĕр. Вĕсем, çав микробсем, çăвар витĕр кăна лекме пултараççĕ. Çăвара вĕсем таса мар алăран, вар-хырăм микробĕсем тивсе вараланнă апат-çимĕçпе тата шывпа пĕрле лекеççĕ.

Вар-хырăм тифĕ пысăк сăтăр кÿрекен чир, çавăнпа та ăна хирĕç, врачсемпе пĕрлех, мĕнпур ĕççыннисен кĕрешмелле. Çав чирпе чирленĕ çынна çийĕнчех больницăна выртармалла, çапла майпа эпир чир ытти нумай çынсене ересрен сыхласа хăварма пултаратпăр.

Чирленĕ çын усă курнă япаласене (кровать, çипуç-тумтир, вырăн тавраш, чашăк-тирĕк, савăт-сапа т. ыт. те) çийĕнчех дезинфекци туса тасатмалла. Ытлашши хаклă мар япаласене (улăм тÿшек т. ыт. те) çунтарса ярсан лайăхрах.

Хула таврашĕнче дезинфекци тума япаласене ятарласа тунă камерăсене ăсатма пулать. Çакнашкал майсем çук çĕрте дезинфекци ĕçне килтех тумалла. Ăна валли 3 процентлă лизол е карболка растворĕ кирлĕ. Пĕр витре ăшă шыв çине пĕр чей стаканĕ лизол ярса хутшăнтармалла та çак шыв çине чирлĕ çыннăн çи-пуçне ярса 2—3 сехет хушши тытмалла. Чирлĕ çын тыткаланă япаласене (кровать, рукомойник, грелка тата ытти те) çав лизоллă шывпах çумалла. Чирлĕ çын усă курнă чашăк-тирĕке сода янă шыв çинче 20—30 минута хушши вĕретмелле. Чирлĕ çын выртнă пÿртĕн урайне, стенисене, алăк хăлăпĕсене супăньлĕ шывпа çумалла, хлорлă известь растворĕпе çусан татах та лайăхрах. Канализаци çук уборнăйсене хлорлă известь растворĕпе дезинфекцилемелле.

Чирлĕ çынна пăхакан çынсен аллисене час-часах çумалла, уйрăмах апат çиес умĕн алăсене супăньпе, щеткăпа çуса тасатмалла.

Ерекен чирсене хирĕç, çав шутрах вар-хырăм тифне хирĕç те, кĕрешнĕ çĕрте çак ĕçсене туни пысăк вырăн йышăнса тăрать.

Пусăран, пĕверен тата кÿлĕрен ăсна чĕрĕ шыва ĕçме юрамасть. Çавăн пекех чĕрĕ сĕт те, уйрăмах базартан илнĕ чĕрĕ сĕте, çиме юрамасть.

Картиш таврашĕнчи măшкăлтăк шывĕ тата çÿп-çап тăкмалли лакăмсене юсавлă тытмалла; вĕсене тулса тăкăнма памалла мар; яланах хупă тăратмалла; эрнере пĕрре тасатсах пымалла; уйăхра 5—6 хутчен хлорлă известь сапмалла.

Çавăн пекех шăнасене пĕтерсе пыни те нумай чирсенчен сыхланса юлма май парать.

Обществăллă вырăнсене, столовăйсене, буфетсене тата апат-çимĕçпе сутă тăвакан магазинсене санитарипе гигиена ыйтнă пек таса тытас ĕç çине уйрăмах тимлĕн çаврăнса пăхни кирлĕ. Апат-çимĕç предприятийĕсенче ĕçлекенсен санитариллĕ культурлăхне хăпартни апат-çимĕç урлă чирсем сарăлас хăрушлăха нумай чакарать. Апат-çимĕç предприятийĕсене ĕçлеме çĕнĕрен кĕрекен çынсене врачсен тĕплĕн пăхса тĕрĕслемелле. Бациллоносительсене апат-çимĕç предприятийĕсенче, столовăйсенче, буфетсенче ĕçлеме нихăçан те илме юрамасть.

Санитарипе гигиена мероприятийĕсене обществăллă йĕркепе туса пынипе пĕрлех, кашни уйрăм çыннăн та хăйĕн тасалăхĕшĕн, хăйĕн гигиенишĕн кĕрешмелле. Харпăрхăй гигиенин правилисене тытса пыни вар-хырăм тифĕнчен кăна мар, ытти нумай тĕрлĕ чирсенчен те сыхланма пулăшать.

Килти апат-çимĕçпе савăт-сапана шăнаран лайăх сыхламалла, алла апат умĕн яланах çумалла, уборнăйне тухса кĕнĕ хыççăн, çавăн пекех алă кирек-мĕнле вараланнă чухне те ăна супăньпе çуса тасатмалла.

Кĕнеке, усна чухне пÿрнене чĕлхепе йĕпетме кирлĕ мар. Вĕрекен шывпа е вĕретнĕ шывпа çумасăр пахча-çимĕçе те çăвара чикме юрамасть.

Ларексенче, буфетсенче квас таврашĕ ĕçнĕ чухне стакансемпе кружкăсене тултан та, шалтан та çуса панине сăнасах тăмалла.

Вар-хырăм тифĕ ерессинчен сыхланас тесе халĕ прививкăсем тăваççĕ. Прививка туни сыва çыншăн нимĕн чухлĕ те сиенлĕ мар. Вăл этем организмĕнче вар-хырăм тифĕн микробĕсене хирĕç кĕрешмелли вăй пухма пулăшать. Анчах та пĕрре прививка тунин вăйĕ çулталăклăха кăна пырать, çавăнпа та прививкăна çулсеренех тутарса пыни кирлĕ.

Çÿлте кăтартса панă мерăсене пурне те пурнăça кĕртсе пырсан, ĕççыннисен санитариллĕ пĕлÿлĕхĕпе культурлăхне куллен хăпартса пырсан, эпир вар-хырăм тифне, çавăн пекех ытти тĕрлĕ ерекен чирсене те, пуçĕпех пĕтерме пултаратпăр.

Вырăнти санитари комиссийĕсемпе санитари уполномоченнăйĕсен çак енĕпе халăх сывлăхне сыхлас тĕлĕшпе ĕçлекен органсене куллен пулăшса пымалла, ĕççыннисем хушшинчи санитари ĕçне татах та ытларах вăйлатмалла.

Пирĕн тыл сывлăхлă пулмалла. Çавăнпа та ерекен чир-чĕрсене хирĕç кĕрешесси —кашни совет гражданинĕн тивĕçлĕхĕ пулса тăрать.

С. КРАМЕР.

Чăваш АССР Наркомздравĕ çумĕнчи республикăри санпросвещени пункчĕн заведующийĕ.

Ютҫӗршыв корреспонденчӗсен черетлӗ пресс-конференцийӗнче

Ютҫӗршыв корреспонденчӗсен сентябрӗн 27-мӗшӗнче пулса иртнӗ черетлӗ пресс-конференцийӗнче Совет Информаци Бюровӗн начальник заместителӗ С. А. Лозовский юлташ, Англири «Дейли экспресс» хаҫат ыйтнӑ тӑрӑх Великобританири танкостроительсене хӑй ҫакӑн пек чӗнсе каланине сентябрӗн 26-мӗшӗнче ҫав хаҫата ярса пани ҫинчен пӗлтернӗ:

«Совет Российи валли танксем тумалли эрне гитлеровецсен хура-хӑмӑр варварствине хирӗҫ кӗрешес ӗҫре ССР Союзӗпе Великобритани халӑхӗсем пӗр кӑмӑллӑ пулнине кӑтартса пани кӑна мар пулса тӑрать, вӑл ҫавӑнпа пӗрлех тата ҫак факта кӑтартса пани те пулса тӑрать: Совет Союзӗ хальхи вӑхӑтра гитлерла Германие хирӗҫ пыракан кӗрешӗвӗн пӗтӗм йывӑрлӑхне хӑй ҫинче илсе пырать, ҫавӑнпа та тӗнчери ирӗклӗхе юратакан халӑхсен пурин те, хӑйсен интересӗсене пурнӑҫа кӗртес тесе, фашистла агрессин пусмӑрне кӗрсе ӳкнӗ мӗнпур ҫӗршывсен ирӗклӗхӗшӗн тата вӗсен никама пӑхӑнмасӑр пурӑнас положенийӗшӗн Совет Союзӗ туса пыракан гигантла кӗрешӳре ӑна пӗр эрне хушши мар, нумай эрнесем хушши пур майсемпе те пулӑшса пымалла.

Мӗнпур фронтсенчи боецсене, вӑл шутрах танкостроительсене те, хӑйсен паттӑр кӗрешӗвӗпе тата вӑй-хала шеллемесӗр ӗҫлесе, пӗтӗм этемлӗхӗн тӑшманне — нацизма ҫӗнтерессине сывхартакансене, эпӗ хӗрӳллӗн саламлатӑп».

Шапиро («Юнайтед пресс»), Магидов («Эскчейндж телеграф»), Стил («Чикаго дейли ньюс»), Ловелл («Рейтер»), Джордан («Ньюс кроникл») господасем: виҫӗ держава конференцине техника енчен хатӗрлесе ҫитернӗ-и, конференци ӗҫӗсен программине хатӗрленӗ-и, конференци ҫинчен пӗлтерекен официаллӑ коммюникесем час-часах пулаҫҫӗ-и, конференци ӗҫӗсем ҫинчен хӑшпӗр теориллӗ шухӑшсене каласа пама юрать-и, тесе ыйтни ҫине Лозовский юлташ ҫапла ответленӗ: конференцие техника енчен хатӗрлесе ҫитернӗ, ютҫӗршывсен корреспонденчӗсене интереслентерекен ытти ыйтусене илес пулсан, вӗсем виҫӗ держава делегацийӗсен компетенцине кӗреҫҫӗ, ҫавӑнпа та эпӗ вӗсене пӑхса тухма кирлӗ мар тесе шутлатӑп, тенӗ.

Корреспондентсем Шапиро («Юнайтед пресс») тата Верт («Рейтер») господасем: «Крымшӑн ҫапӑҫу пулса пырать-и тата вӑл ӑҫта пулса пырать, тесе ыйтни ҫине Лозовский юлташ: Крымшӑн хаяр ҫапӑҫу пулса пырать, вӑл Крым тулашӗнче пулса пырать, тесе ответленӗ.

Верт тата Стил господасем: хӑйсене Ленинград патне сывхарса пыма май килни ҫинчен нимӗҫсем пӗлтерни тӗрӗс-и, тесе ыйтни ҫине Лозовский юлташ ҫапла ответленӗ: Ленинград патне пымалли ҫулсем ҫинче кӑнтӑрла та, ҫӗрле те хаяр ҫапӑҫусем пулса пыраҫҫӗ, ҫав ҫапӑҫусенче нимӗҫсен халех ӗнтӗ вуншар пин ҫын вилнӗ, анчах вӗсем малалла куҫса пыраймаҫҫӗ. Ленинград патӗнчи ҫапӑҫусем темӗнле хаяр пулсан та, вӗсем темӗн чухлӗ вӑрӑма пырсан та, Ленинграда нимӗҫсем нихӑҫан та илеймеҫҫӗ.

ССР Союзӗн Англири посолӗ Майский тата Францин Национальнӑй Комитечӗн Председателӗ генерал де Голль пӗр-пӗрин хушшинче ҫырусем улӑштарса илни

ЛОНДОН, сентябрӗн 27-мӗш. (ТАСС). Ӗнер, Лондонри вӑхӑтпа 13 сехетре, СССР посолӗ Майский тата ирӗклӗ французсен руководителӗ генерал де Голль совет посольствинче пӗр-пӗрин хушшинче ҫырусем улӑштарса илнӗ, ҫав ҫырусем тӑрӑх, Совет правительстви де Голль ирӗклӗ мӗнпур французсен руководителӗ пулнине йышӑнать. Де Голльпа пӗрле ирӗклӗ Францин Национальнӑй Комитечӗн тулашри ӗҫсен уполномоченнӑйӗ де Жан пулнӑ.

Совет посолӗн ҫырӑвӗнче ҫапла каланӑ:

«Де Голль генерала. Манӑн правительство ячӗпе эпӗ Сире вӑл Эсир ирӗклӗ мӗнпур французсен, вӗсем кирек ӑҫта пулсан та, союзниксен ӗҫӗнче пулӑшса пырса Сирӗн тавра пӗрлешнӗ французсен руководителӗ тесе йышӑнни ҫинчен пӗлтеретӗп. Совет правительстви Францин тинӗс лешъенчи владенийӗсемпе, хӑйсене Сирӗн распоряженине панӑскерсемпе, килӗштерсе пӗрле ӗҫлесе тӑрассинче пур ыйтусем тӑрӑх та Франци империйӗн 1940 ҫулти октябрӗн 27-мӗшӗнче туса йӗркеленӗ оборона совечӗпе ҫыхӑну тытма хатӗр. Манӑн правительство гитлерла Германие тата унӑн союзникӗсене хирӗҫ пыракан пӗтӗмӗшлӗ кӗрешӳре ирӗклӗ французсене пур енчен те пулӑшса пыма хатӗр. Ҫакӑнпа пӗрлех, ҫакӑн пек май килнипе усӑ курса, пӗтӗмӗшлӗ тӑшмана пӗрле ҫӗнтернӗ хыҫҫӑн, Совет правительстви аслӑ Францин никама пӑхӑнманлӑхне пӗтӗмпех каялла тавӑрма ҫирӗп решени йышӑннине паллӑ тӑватӑп.

Сире хисеплекен **МАЙСКИЙ**».

Генерал де Голль Майский патне ҫырнӑ ҫырура ҫапла каланӑ:

«Манӑн хаклӑ посол. Сирӗн правительство мана ирӗклӗ мӗнпур французсен, вӗсем кирек ӑҫта пулсан та, союзниксен ӗҫӗсенче пулӑшса пырса, манӑн тавра пӗрлешнӗ французсен руководителӗ тесе йышӑнни ҫинчен, Францин тинӗс лешъенчи владенийӗсемпе, хӑйсене манӑн распоряженине панӑскерсемпе, килӗштерсе пӗрле ӗҫлесе тӑрассинче пур ыйтусем тӑрӑх та вӑл Франци империйӗн 1940 ҫулти октябрӗн 27-мӗшӗнче туса йӗркеленӗ оборона совечӗпе ҫыхӑну тытма хатӗр пулни ҫинчен пӗлтернине эпӗ асра тытатӑп. Эпӗ Сирӗн правительство гитлерла Германие тата унӑн союзникӗсене хирӗҫ пыракан пӗтӗмӗшлӗ кӗрешӳре ирӗклӗ французсене пур енчен те пулӑшса пыма пулнине тав туса йышӑнатӑп. Эпӗ ҫавӑн пекех тата пӗтӗмӗшлӗ тӑшмана пӗрле ҫӗнтернӗ хыҫҫӑн СССР правительстви аслӑ Францин никама пӑхӑнманлӑхне пӗтӗмпех каялла тавӑрма ҫирӗппӗн йышӑнни пирки питех те савӑнатӑп. Хам енчен, ирӗклӗ французсен ячӗпе, эпӗ пӗтӗмӗшлӗ тӑшмана татӑклӑнах ҫӗнтерессинче ССР Союзӗпе унӑн союзникӗсен енче кӗрешме тата ҫак кӗрешӳре ман алӑри мӗнпур средствӑсемпе пур енчен те пулӑшса пыма сӑмах паратӑп.

Сире хисеплекен **ДЕ ГОЛЛЬ**».

ФЕЛЬЕТОН

Пуҫ-уралла ефрейтор

Ганс Миллер хӑйӗн Макс ятлӑ ывӑлне киле илсе тавӑрӑннӑ. Макс тин ҫеҫ госпитальрен тухнӑ. Вӑл Чехословакири пӗр пӗчӗк хулара госпитальре выртнӑ. Макс, икӗ урине чӗркуҫҫи таран ҫухатнӑ пулин те, икӗ аллине амантнӑ пулин те, хӑйне харсӑр тыткалать: халӗ те ашшӗне эрехшӗн кастарса кӑна пырать.

— Тупасчӗ эрех, тупасчӗ... — тет кашни станцӑрах.

— № станцине ҫитер ӗнтӗ, унта мучусем патне кӗрӗпӗр, вӗсен эрех пулмасан, камӑн пултӑр, — тесе йӑпатать ашшӗ.

— Ди водка, руссиш водка ӗҫеттӗмӗр ялсене пырсан... — чӗлхине ҫуллать ефрейтор.

— Эпӗ те ӑна ӗлӗк ӗҫсе курнӑччӗ...

— Закуска ди малосоль... Эх, пурнӑҫ... — асаилет ефрейтор хӑйӗн иртнӗ кунӗсене. Унтан кӗсъинчен ҫӗтӗлсе пӗтнӗ блок-нотне кӑларать те: — Эпӗ ӗнтӗ вырӑсла пайтах вӗрентӗм, — тесе мухтанма тытӑнать.

— Я тибя любит.

— Милая, пойдем спать...

— Дай миасо, миод, милоко, сыр...

— Кто здиесь комиссар... большевик...

— Расстрелять...

Унтан каллех:

— Тупасчӗ эрех... — тесе илет те:

— Дай водка... Малосоль... — тесе вулать блок-нот ҫине ҫырни тӑрӑх.

Германи салтакӗсене кашнинех ҫакӑн пек сӑмахсем вӗрентнӗ, вӗсен кашнинех тенӗ пек Макс Миллерӑн пек «культминимум» пур. Анчах та Макс вӗсенчен «водка» сӑмаха ҫеҫ лайӑххах астӑвать. Ҫавӑнпа та вӑл пӗрмаях:

— Эрех... ди водка пуласчӗ! — тесе пырать.

— Тупатпӑр... — савӑнтарать ашшӗ ефрейтора.

* * *

...Хайхискерсем ӗнтӗ мучӑшсем патӗнче эрех тупнӑ. Урисене ҫухатса хӑварнӑ «харсӑр» ефрейтор эрех ӗҫнине пула, ирӗлсех кайнӑ, сӑмах хыҫҫӑн сӑмах ҫаптарать, акӑш-макӑш мухтанать:

— Мана фюрер чӗнчӗ те каларӗ: кай, терӗ, Макс, большевиксемпе ҫапӑҫма. Вилмӗн — пуйса килӗн. Ну вара кайрӑм... Лайӑхрах тумланса килес терӗм. Арӑма валли тумтир, атӑ-пушмак, аттене валли тӑлӑп, а йӑмӑка валли пустав...

— Вара?

— Пурне те тупнӑччӗ... Укҫасӑрах...

— Вара?

— Аманни пӗтерчӗ... Пӑрахса хӑварма тиврӗ.

— Макс, санӑн телей ҫук ҫав. — Хӗрхенчӗ ашшӗ.

— Анчах та эпӗ героя тухрӑм... — тавӑрчӗ ывӑлӗ.

— Телей пулмасан, ӑҫтан вӑл герой пултӑр. — Хутшӑнчӗ мучӑшӗн арӑмӗ.

— Тӗрӗс! — хавасланчӗ ефрейтор, унтан хӑй тӗллӗнех тепӗр рюмка эрех тултарса ӗҫрӗ те:

— Эпӗ ӗнтӗ харсӑрскер ыйтса тӑмастӑп, эрехне те нимӗҫ салтакӗ пек ӗҫетӗп...

— Ӗҫмесӗр...

— Ӗҫетӗп те хам ҫинчен калама шухӑшӑмсене уҫатӑп... Ну вара кайрӑм... Вӑрҫатпӑр... Эпӗ хамах, пӗччен, икӗ дивизие хупӑрласа илтӗм, ну и вӑрҫатӑп, ну и перетӗп... Халӑх тӑкӑнать ҫеҫ. Пӗччен вӑтӑр пин вӗлертӗм... Пурте большевиксем... Комиссарсем...

— Ну! — тӗлӗнчӗ ашшӗ.

— Вӑт ну! Анчах хам та амантӑм. Сылтӑм урана мина татса пӑрахрӗ... Ҫапах та хӑвалатӑп, ну и хӑвалатӑп..

— Тӑхта-ха, Макс, тӑхта! Хӑрах урапа-и? — пӳлчӗ мучӑшӗн арӑмӗ.

— Паллах, хӑрах урапа... Хӑрах урапа хӑвалама пулмасть-и мӗн? Вӑт чупатӑп, вӑт чупатӑп... Унччен те пулмарӗ — сулахай урамма та хуҫса пӑрахрӑм. Хам ҫаплах чупатӑп... Ну и хӑвалатӑп, ну и хӑвалатӑп...

— Тӑхта-ха...

— Мӗн тӑхта! Урасемсӗрех чупатӑп...

— Суятӑн пулӗ?..

— Ҫук, пӗрре те суймастӑп...

— Тупата?

— Тупата, суймастӑп... Эпӗ вара аллӑмсемпе чупрӑм...

— Ӗненмелле мар. Ҫын нихӑҫан та ун пек чупма пултараймасть, — пӳлчӗ ашшӗ те, ывӑлӗ йӗркерен тухса кайса, халлап пек сӑмахсем ҫаптара пуҫласан.

— Эпӗ ӗнтӗ ӗненместӗп! — сӑмахне татрӗ мучӑшӗн арӑмӗ. Хӑй вара ӑшӗнче: Макс ӳсӗр пирки аташать пулӗ, тесе шутласа илчӗ.

— Атте, Клара аппа! Эпӗ пӗрре те суймастӑп... Итлӗр...

— Ну!

— Унтан манӑн икӗ аллӑм та аманчӗ... Хам ҫаплах чупатӑп, ну и хӑвалатӑп, ну и хӑвалатӑп... Икӗ дивизие хӑвӑртрах пӗтерсе тӑкас тетӗп...

— Чим-ха, чим! Халӗ ӗнтӗ суятӑн пулӗ?..

— Мӗн суясси пур. Эпӗ, кутӑн тӑрса, пуҫпа... Ну и чупрӑм, ну и чупрӑм...

Ашшӗ ҫак сӑмахсене илтсен, намӑса туйса, хӗрелсе кайрӗ, вӑтаннипе унӑн ҫамки ҫине пӑтӑр-пӑтӑр тар тухрӗ. Клара аппӑшӗ ним тӑвайман парши:

— Макс, эппин халӗ чупса кӑтарт-ха? — тесе ыйтма тытӑнчӗ. Анчах Максӑн та ӑс ҫитрӗ.

— Кунта фронтра мар, — пӳлсе хучӗ вӑл, — халӗ пултараймастӑп. Эпӗ фронтра ди водка ӗҫнӗ хыҫҫӑн чупрӑм, атту чупаяс ҫукчӗ...

— Эсӗ ма малтанах ӗҫрӗм тесе каламарӑн?

— Пӗлеҫҫӗ пулӗ терӗм. Эпир эрех ӗҫмесӗр вӑрҫмастпӑр та...

— Ҫапах та, ҫапах пуҫпа чупма ҫук... — килӗшмерӗ аппӑшӗ.

— Ҫук-и? — костылӗсене персе ячӗ Макс.

— Ҫук!

— Эппин пӑхӑр, пӑхӑр та курӑр! — Макс хӑйӗн кӗсъинчен «Фелькишер беобахтер» хаҫатӑн юлашки номерне туртса кӑларчӗ те ашшӗпе аппӑшне пачӗ. — Мана ӗненместӗр пулсан, вулӑр! Унта пирӗн ҫар командованийӗн информацийӗ... Вулӑр! Вулӑр!..

— Э-э-э! — терӗҫ ашшӗпе аппӑшӗ.

— Мӗн э-э-э?

— Суя! суя!..

— Эпӗ суймастӑп, хам ҫинчен хаҫатра панӑ информацире мӗн ҫырнине ҫеҫ каласа патӑм. Эпӗ ӑҫтан урӑхла каласа парам ӗнтӗ. Эпӗ ун чухне ӳсӗр пулнӑ. Мӗн пулса иртнине тупата пӗлместӗп. Информбюро ҫырни тӑрӑх ҫеҫ пӗлетӗп... — тесе пӗтерчӗ хӑйӗн сӑмахне пуҫ-уралла ефрейтор.

В. ХУДАРСЕМ.

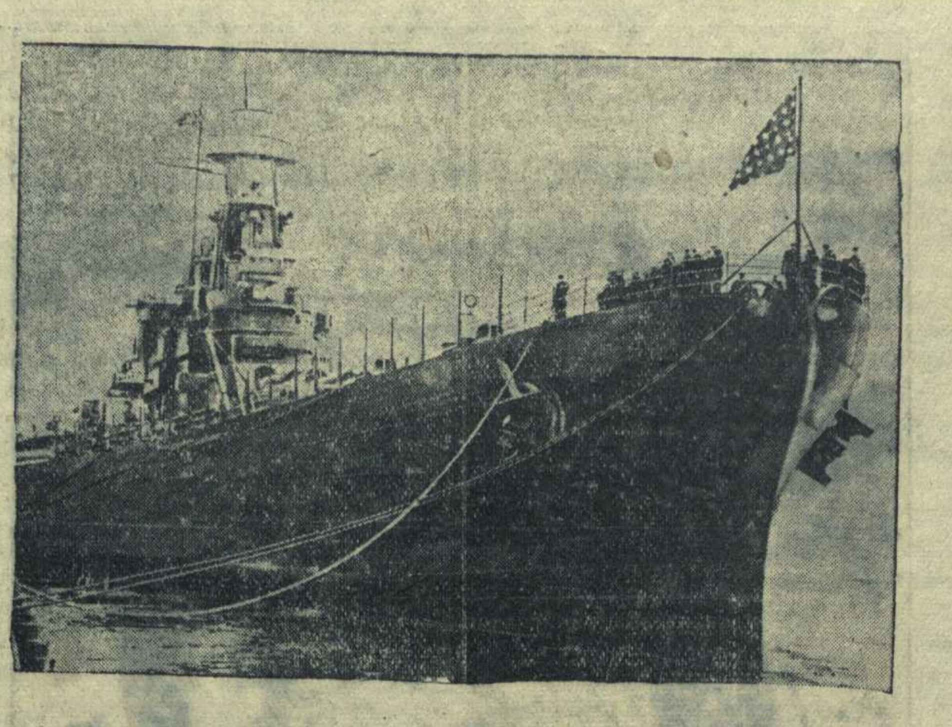

Америкӑн «Вашингтон» ятлӑ 35 пин тонна водоизмещениллӗ ҫӗнӗ линкорӗ.

Италире экономикӑллӑ лару-тӑру ҫивӗчленсе пыни

НЬЮ-ЙОРК, сентябрӗн 27-мӗш. (ТАСС). Гитлерӑн Италири вотчини йывӑр кунсем тӳссе ирттерет. Ҫӗршывра экономикӑллӑ лару-тӑру кунран-кунах ытларах та ытларах ҫивӗчленсе пырать. Америкӑри «Форейн коммерс уикли» журнал ҫӗршывра продовольстви тӗлӗшӗнчи йывӑрлӑхсемпе пӗрлех, чӗртаварпа нефть ҫитменни уйрӑмах палӑрса тӑрать, тесе ҫырать. Итали влаҫӗсем чӗртаварпа тата горючипе усӑ курас ӗҫе хӗснӗҫемӗн хӗссе пыраҫҫӗ. Октябрӗн пӗрремӗшӗнчен пуҫласа Италире автомашинӑсен хуҫисене бензин парассине чакараҫҫӗ.

Италири «Соле» ятлӑ экономикӑллӑ хаҫат ирӗксӗрех йышӑнса ҫапла пӗлтерет: Италире хут ҫитменни ҫивӗччӗн палӑрса тӑрать, хут фабрикисене уйӑхра виҫӗ эрне кӑна ӗҫлеме хушнӑ. Хаклӑ йышши хут кӑларса тӑрас ӗҫе пӗтӗмпех чарса лартнӑ. Куллен тухса тӑракан хаҫатсен виҫине пӗчӗклетнӗ. Итали влаҫӗсем хаклӑ япаласене, вӑл шутран ылттӑнран, платинӑран тата кӗмӗлтен тунӑ япаласене Италирен урӑх ҫӗршывсене илсе кайма чарса лартнӑ.

Рынокра куллен кирлӗ япаласемпе продовольстви питех те ҫителӗксӗррине пула спекуляци ӳссе кайнӑ. Спекуляципе кӗрешес тӗлӗшпе йышӑннӑ пур мерӑсем те вак сутӑҫсене кӑна хирӗҫ пыраҫҫӗ, пысӑк сутӑҫсем вӑрҫӑ обстановкипе усӑ курса миллионшар тенкӗлӗх пурлӑх пухса пыраҫҫӗ.

Итали фашисчӗсен пуҫлӑхӗсем ирӗксӗрех йышӑннисем

ЛОНДОН, сентябрӗн 27-мӗш. (ТАСС). Англин информаци министерстви ҫапла пӗлтерет: ӗлӗк фашистла партин генеральнӑй секретарӗ пулнӑ Фариначчи «Реджиме фашиста» хаҫатра статья пичетлесе кӑларнӑ, унта ҫапла каланӑ: шел пулсан та, пысӑк йӑнӑшсем тунӑ, халӗ ҫав йӑнӑшсене пула тухса тӑнӑ йывӑрлӑхсене тӳсме тӳрӗ килет. Фашистла парти бюрократла ҫулти сийлӗ ансӑр организм пулса тӑчӗ. Портатартивлӑ система вӑрҫӑ вӑхӑтӗнче хаксене йӗркелесе пыма тата ҫӗршыва продовольстви парса тӑма пултараймарӗ.

Фашистсен паллӑ журналисчӗ Равазио «Пополо д'Италиа» хаҫатра ҫӗршывӑн шалти лару-тӑрӑвӗ ҫинчен обзор пичетлесе кӑларнӑ, унта вӑл фашистла партин хӑйӗн те ӗҫсем ытлах ӑнӑҫлӑ мар, тесе ҫырать. Партире,—тесе ҫырать вӑл,—членсен питех те чылай масси пур, вӗсем парти мероприятийӗсене пурнӑҫлама чӑрмавласа пыраҫҫӗ. Чылай ҫынсем хӑйсем кӑна пуясшӑн тӑрӑшса хӑйсен политикӑллӑ карьерипе усӑ кураҫҫӗ, тесе йышӑнать Равазио.

Францире коммунистсене вӗлерни

НЬЮ-ЙОРК, сентябрӗн 27-мӗш. (ТАСС). Юнайтед пресс агентстви Францири «Уйрӑм трибунал» сентябрӗн 21-мӗшӗнче парламент депутачӗн Жан Катлан ӗҫне пӑхса тухни ҫинчен пӗлтерет. Жан Катлана нимӗҫсем Францине пыриччен заочно суд туса ултӑ ҫуллӑха тӗрмене хупса лартмалла тунӑ пулнӑ. Унтан ӑна, Виши правительстви хушнипе, нимӗҫсем тытса арестленӗ те трибунал аллине панӑ, Трибунал Жан Катлана вӗлермелле тунӑ.

Юнайтед пресс агентстви ҫапла пӗлтерет: сентябрӗн 26-мӗшӗнче Парижри Сант тӗрминче Жан Катлан тата трибунал маларах суд тунӑ Адольф Гюйон—Сена департаментӗнчи коммунистла организацин руководителӗн, коммунист Жак Оги Фоскардин пуҫӗсене касса татнӑ.

* * *

Жан Катла 1894 ҫулти майӑн 6-мӗшӗнче Люизьре (Па-де-Кале департаменчӗ) ҫуралнӑ. Пуҫламӗш шкултан вӗренсе тухнӑ хыҫҫӑнах, 12 ҫулта, вӑл пиравӑр тӗртекен производствӑна вӗренме кайнӑ. 1914—18 ҫулсенчи вӑрҫӑ вӑхӑтӗнче паттӑрла ӗҫсемшӗн ӑна орден парса наградӑланӑ, унӑн ятне полкри приказсенче пӗрре кӑна мар асӑннӑ.

1919 ҫултанпа—Жан Катла Францири профсоюзсен движенийӗн активлӑ деятелӗ. 1936 ҫулта Жан Катлана Амьен хулинчен парламент депутатне суйланӑ. Жан Катла Францири компартин Центральный Комитечӗн членӗ пулнӑ.

Англипе Германи хушшинчи сывлӑшри вӑрҫӑ

ЛОНДОН, сентябрӗн 27-мӗш. (ТАСС). Авиаци министерстви кӑларнӑ коммюникере ҫапла пӗлтернӗ: сентябрӗн 26-мӗшӗнче каҫхине Англи истребителӗсем Дюнкерк ҫывӑхӗнче неприятелӗн тӑватӑ миннӑй тральщикне тата ПВО-н икӗ карапне атакӑланӑ. ПВО-н икӗ карапне те сиенленӗ. Икӗ тральщик ҫинче пушарсем тухнӑ. Англи истребителӗсен тепӗр соединенийӗ разведкӑлла вӗҫевре пулнӑ вӑхӑтра Шербург ҫывӑхӗнче неприятелӗн патрульри пысӑк мар суднине путарнӑ. Англин пур самолечӗсем те хӑйсен базисене таврӑннӑ.

Сентябрӗн 26-мӗшӗнче кӑнтӑрла неприятелӗн авиацийӗ Англи ҫине вӗҫсе пыман.

Сентябрӗн 27-мӗш ыран тенӗ чух ҫӗрле противникӑн авиацийӗ Англи территорийӗ ҫинче начар активлӑх кӑтартнӑ. Хӗвелтухӑҫ Англири пӗр пункт ҫине темиҫе бомба пӑрахнӑ. Темиҫе ҫурта сиенленӗ, аманнисен хисепӗ пысӑк мар.

Рейтер агентстви ҫапла пӗлтерет: Англи самолечӗсен пысӑк мар соединенийӗ сентябрӗн 27-мӗш ыран тенӗ чух ҫӗрле Рейн облаҫӗнчи тата Ла-Манш проливӗнчи портсене атакӑланӑ.

Нейрата Чехипе Морави протекторӗн постӗнчен кӑларнӑ

БЕРН, сентябрӗн 28-мӗш. (ТАСС). Пурте пӗлеҫҫӗ, Чехословакине Германи войскисем оккупациленӗ хыҫҫӑн малтанхи кунсенчен пуҫласах чех халӑхӗ оккупантсене хирӗҫ кӗрешсе пырать. Ҫак кӗрешӳ юлашки вӑхӑтра уйрӑмах сарӑлса кайнӑ. Германие хирӗҫле саботажла ӗҫсем час-часах пулса пыраҫҫӗ. Шкода заводӗнче, нефтеочистительнӑй заводра тата ытти нумай заводсенче ҫак саботажла ӗҫсене пула пушарсем тухнӑ. Чехипе Моравири ҫар завочӗсен продукцийӗ татти-сыпписӗрех чакса пырать. Вӑл август уйӑхӗнче ытти чухнехинчен 30 процент кӑна пулнӑ. Чугунҫулсем ҫинче час-часах катастрофӑсем пулса пыраҫҫӗ. Лару-тӑру ытла та ҫивӗчленсе ҫитнӗ. Ҫакна кура Гитлер Чехипе Морави протекторӗнчен фон Нейрата кӑларнӑ та, Гиммлерӑн гестапо енӗпе ӗҫлекен заместительне Гейдриха ун вырӑнне лартнӑ.

Нейрата «чирлӗ пирки» ӗҫрен кӑларнӑ тесе официаллӑ пӗлтернӗ. Ҫакнашкал ӑнлантарса панинчен вырӑнти ҫынсем тӑрӑхласа кулаҫҫӗ. Кунта Нейрата ӗҫрен кӑларни Гитлер ӑна шанманнине, гитлерла ушкӑнӑн ҫулти сийӗнче вӑйлӑ хирӗҫӳсемпе кӗрешӳ пынине пӗлтерет тесе паллӑ тӑваҫҫӗ.

Чехипе Моравии «протекторатӗнче» вӑрҫӑллӑ положени туса хунӑ, тесе ҫирӗплетеҫҫӗ.

Серби халӑхне сутакан Недича вӗлерме тапӑнни

СТОКГОЛЬМ, сентябрӗн 27-мӗш. (ТАСС). Булльс агентствин Берлинри корреспонденчӗ ҫапла пӗлтерет: лайӑх пӗлсе тӑракан ҫынсен сведенийӗсем тӑрӑх, Сербин «премьер-министрне» Недич генерала вӗлерме тапӑннӑ. Серби патриочӗсем Недич пурӑнакан ҫурта бомба пӑрахнӑ. Ҫакӑн хыҫҫӑн Недич «правительстви» декрет кӑларнӑ, унта хӗҫпӑшалпа усӑ курса хӑратакан, заводсемпе обществӑллӑ ҫуртсене сиенлекен, ҫавӑн пекех саботажла ӗҫсене тата антифашистла информаци сарнӑ ҫӗре хутшӑннӑ ҫынсене асаплантарса вӗлермелле, тенӗ.

◆

Уроксем хыҫҫӑн

ҪӖРПУ. Ял ҫумӗнче илемлӗ сад ешӗрет. Симӗс сад варринче пысӑк ҫурт пур. Ку—Ямашри туллимар вӑтам шкул. Кунта колхоз ачисем вӗренеҫҫӗ.

Ҫутӑ коридор тӑрӑх звонок сасси янӑраса кайрӗ. Ҫак ҫивчӗ сасӑ ачасене киле каймаллине пӗлтерчӗ.

6-мӗш класра вӗренекен пионеркӑсем Тамарӑпа Таня уроксем пӗтнӗ пулсан та килӗсене кайма васкамарӗҫ. Вӗсем ытти ачасенчен маларах тухса звенори пионерсене урамра кӗтсе тӑчӗҫ. Часах звенори пионерсем пӗр ҫӗре пухӑнса ҫитрӗҫ. Звено вожатӑйӗ Тамара Афанасьева пионерсене строя йӗркелесе тӑратрӗ. Унтан илемлӗ юрӑсем юрласа вӑрман еннелле утрӗҫ.

Ҫапла Тамара Афанасьева вожатӑй пулса ертсе пыракан звено кашни кун тенӗ пекех уроксем пӗтнӗ хыҫҫӑн эмел тумалли курӑксем пухма вӑрмана е тӑван ҫӗршыв валли тимӗр-тӑмӑр пухма килӗрен киле ҫӳрет. Ку тарана ҫитсе звено 12 килограмм шӑлан ҫырли, 100 килограма яхӑн тимӗр-тӑмӑр пухнӑ.

Ямашри туллимар вӑтам шкулта вӗренекен ачасемпе пионерсем пурте тӑван ҫӗршыва пулӑшма хавас. Вӗсем паянхи куна 42 килограмм шӑлан ҫырли тата 240 килограмм тимӗр-тӑмӑр пухса панӑ.

Шӑлан ҫырли пухас ӗҫе Йӗкӗрварти, Чурачӑкри, Хӗрлӗ-Тури т. ыт. шкулсенче вӗренекенсемпе пионерсем те анлӑн хутшӑнаҫҫӗ. Вӗсем уроксем пӗтнӗ хыҫҫӑн, е канмалли кунсенче вӑрмана тухса 300 килограмм ытла шӑлан ҫырли пухса пачӗҫ.

Ал. ВАСИЛЬЕВ.

Ҫӗршыв валли — тимӗр-тӑмӑр

Кашни заводра, колхозра, килре усӑсӑр сапаланса выртакан тимӗр-тӑмӑр, чугун тата ытти металл пур. Вӗсене пуҫтарса парсан ҫӗршыва пысӑк усӑ пулать. Пирӗн заводсем ҫав тимӗр-тӑмӑрсенчен тӑшмана пӗтерме кирлӗ ҫӗнӗ танксем, тупӑсем, пулеметсем туса кӑлараҫҫӗ.

Тимӗр-тӑмӑр пухас ӗҫре уйрӑмах Канашри вагонсем юсакан заводри рабочисем пример кӑтартаҫҫӗ. Ҫӗршыва ытларах металл парас тесе кунта цехпа цех, бригадӑпа бригада ӑмӑртаҫҫӗ, тӑтӑшах воскресниксем туса ирттереҫҫӗ. Хальхи вӑхӑтра Назаров юлташ начальник пулса ӗҫлекен цех малта пырать. Станоксем таврашӗнчи тимӗр юлашкисемпе турпассене пуҫтарма ятарласа ешӗксем лартнӑ. Ӗҫе ҫапла организациленипе металлом пухмалли 8 уйӑхлӑх плана завод тахҫанах тултарнӑ, планран ирттерсе татах 410 тонна панӑ.

Пухнӑ тимӗр-тӑмӑр хушшинчен юсаса усӑ курма юрӑхлӑ япаласене суйласа юлаҫҫӗ. Кирлӗ япаласене суйлас тӗлӗшпе уйрӑмах старший мастер Ф. А. Карягинпа мастер Н. А. Гусев юлташсем тӑрӑшса ӗҫлеҫҫӗ. Вӗсем завода кирлӗ ӗҫ хатӗрӗсене ку таринччен чылай тупса панӑ, ҫавӑнпа государство укҫине перекетлеме пулӑшнӑ.

Утиль складӗнче ӗҫлекен В. Т. Тимофеевпа Е. Максимовӑна та асӑнса хӑвармалла. Ку юлташсем пухнӑ утиле хӑйсен кану вӑхӑтне пӗлмесӗр йышӑнса тӑраҫҫӗ.

Завод коллективӗ тимӗр-тӑмӑр пухас ҫулталӑклӑх плана декабрӗн 5-мӗшне—Сталинла Конституци кунӗ тӗлне тултарса, ҫулталӑк вӗҫне планран ытлашши 500 тонна металлом пама обязательство илнӗ. Коллектив ҫак обязательствӑна пурнӑҫлатех. **Т. И.**

БИБЛИОГРАФИ

„Нимӗҫ варвар-тӑмпуҫсен" ирсӗр ӗҫӗсем

Карл Маркс хӑйӗн истори тӗлӗшпе ҫырнӑ конспектӗнче: «Прохвостсем», «нимӗҫ варвар-тӑмпуҫсем» тесе ят панӑ нимӗҫ рыцарӗсем XII ӗмӗрте Балтика тӑрӑхӗнчи ҫӗршывсене пырса тапӑннӑ. Вӗсем унти хуласене, ялсене вутпа хӗҫ айне тунӑ, хӗрарӑмсене, пӗчӗк ачасене вӗлернӗ. Ҫак ирсӗр вӑрӑ-хурахсем хӑйсен киревсӗр ӗҫӗсене: «Пирӗнпе турӑ!» тесе ҫухӑрашса тунӑ.

К. Маркс сӑмахӗсемпе каласан, ҫав «йытӑ-рыцарьсем» «выльӑх культурине сарнӑ». Вӗсен ирсӗр ӗҫӗсем ҫинчен католиксен попӗ, ҫав «варвар-тӑмпуҫсемпе» пӗрле пулнӑскер,—Генрих Латвийский акӑ мӗн ҫырать: «Хӑйсем ҫитме пултарнӑ пур ялсенче те вӗсем ҫынсене питӗ нумайӗшне вӗлерсе пӗтернӗ, ыттисене тыткӑна илсе кайнӑ; пурлӑх нумай ярса илнӗ, хӑйсемпе пӗрле хӗрарӑмсемпе хӗрсене илсе кайнӑ, ялсене пушатса хӑварнӑ, питӗ нумай ҫын вӗлерсе пӗтернӗ тата вӑйлӑ пушарсем кӑларнӑ, ун хыҫҫӑн вара киле таврӑннӑ».

Нимӗҫ «йытӑ-рыцарӗсем» ҫывхарса килни ҫинчен илтсенех, унти халӑх вӑрмансене, ҫӗр айӗнчи шӑтӑксене тарса пытаннӑ, анчах та ирсӗр ҫынвӗлеренсем вӗсене унта та тупнӑ. Вара ҫав ирсӗр этемсем, Генрих Латвийский каланинчен курӑннӑ тӑрӑх, ҫакӑн пек хӑтланнӑ: «Шӑтӑк умне вут хунӑ та, шӑтӑкра ларакан халӑха кунӗн-ҫӗрӗн тӗтӗмпе тӗтӗрме тытӑннӑ: пурне те — арҫынсене те, хӗрарӑмсене те—тӗтӗмпе антӑхтарса ҫитернӗ. Ҫакӑн хыҫҫӑн вӗсем пӗрисене—тӗтӗмпе антӑхса ҫитнӗ ҫӗртен, теприсене—ни вилӗ, ни чӗрӗ ҫӗртен, виҫҫӗмӗшсене—вилӗ ҫӗртен кӑларнӑ та, сывӑ юлнисене пурне те вӗлернӗ е тыткӑна илсе кайнӑ. Пурлӑхсене, укҫасене, тумтирсене тата ытти япаласене хӑйсене валли илнӗ. Пӗтӗм шӑтӑксенче тӗтӗмпе антӑхса ҫитнисем, арҫынне-хӗрарӑмне пӗрле илсен, пин ҫын таран пулнӑ».

Балтика тинӗсӗ тӑрӑхӗнчи халӑхсене пӑхӑнтарнӑ хыҫҫӑн нимӗҫ вӑрӑ-хурахӗсем вырӑс ҫӗрӗ ҫине тапӑннӑ. Анчах та вырӑс халӑхӗ ӗлӗкех вӑйлӑ та хастар халӑх пулнӑ. Пуҫсӑрланса кайнӑ нимӗҫ йыттисене аслӑ вырӑс халӑхӗ 1242 ҫулта Чудски кӳлӗ ҫинче питех те вирлӗ ҫапса ҫӗмӗрнӗ.

Анчах та фашистсем ҫав урока манса кайнӑ. Халӗ вӗсем, ӗлӗкхи вӑхӑтрипе танлаштарсан, темиҫе хут тискерленсе, хӑйсен «варвар-тӑмпуҫ» аслашшӗсем пек хӑтланаҫҫӗ. Вӗсем, ултавлӑн та тискеррӗн килсе, Совет Союзӗ ҫине тапӑнчӗҫ.

Фашистсем славян халӑхӗсене, «кӗҫӗн расӑсем» тесе, пӗтересшӗн. «Политикӑллӑ правӑсем аслӑ расӑсен привилегийӗ ҫеҫ. Кӗҫӗн раса—славянсем — ирӗкре пурӑнасси пӗртте пулмалла мар...» теҫҫӗ вӗсем.

Фашистсем пире чурасем тӑвасшӑн. Анчах фашистла бандӑсене ҫӗмӗрсе тӑкӑпӑр. Ылханлӑ фашистла пуҫкасансем хӑйсен юнӗ ӑшнех путса вилӗҫ.

Ҫакӑн пек, кӗскен каласан, «Нимӗҫ варвар-тӑмпуҫсен» ирсӗр ӗҫӗсем» ятлӑ брошюрӑн содержанийӗ. Брошюрӑра интереслӑ примерсем чылай. Вӗсемпе пропагандистсемпе агитаторсем лайӑхах усӑ курма пултараҫҫӗ.

В. Д.

Ответлӑ редактор **В. Я. ЯКОВЛЕВ.**

РЕДАКЦИ АДРЕСӖ: г. Чебоксары, ул. Володарского, 5, Дом печати. ТЕЛЕФОНСЕМ: редакторӑн — 0—67, редактор заместителӗн — 3—97, редакци секретарӗн — 4—40, пропаганда пайӗн — 4—97, парти пурнӑҫ пайӗн — 7—97, ялхуҫалӑхӗпе промышленность пайӗсен — 0—88, ҫырусемпе рабселькорсен пайӗн — 2—30, дежурнӑйӑн — 6—23, «Ленин ҫулӗпе» журналӑн — 0—85, издательство конторин—0—23.

НТ 5581. Гор. Чебоксары, типография № 1 Управления издательств и полиграфии при СНК ЧАССР, Заказ № 448. Ф. 6. 58. 84 п. л.